

ČESKÁ LESNICKÁ SPOLEČNOST
za finanční podpory ČEPS, a.s. Praha

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ
ČESKÉ REPUBLIKY

NOVÉ TRENDY V HOSPODAŘENÍ NA LESNÍCH POZEMCÍCH V OPV A PROBLEMATIKA JEJICH ÚDRŽBY

SBORNÍK REFERÁTŮ

**pátek, 14. prosince 2007
Praha, Dům ČS VTS**

Odborní garanti:

Prof.Ing. Luděk Šišák, CSc.
Česká zemědělská univerzita v Praze
Lesnická a dřevařská fakulta
Kamýcká 129, 165 01 Praha 6 - Suchdol
tel: 224 383 705, e-mail: sisak@fld.czu.cz

Organizační garanti:

Ing. Pavel Kyzlík
tajemník České lesnické společnosti
Novotného lávka 5, 116 68 Praha 1
telefon: 221 082 384, fax: 222 222 155
mobil: 603 163 409, e-mail: cesles@csvts.cz

Mgr. Iva Kubátová
Česká lesnická společnost
Novotného lávka 5, 116 68 Praha 1
telefon: 221 082 384, fax: 222 222 155
mobil: 731 576 710, e-mail: cesles@csvts.cz

Nadzemní energetická vedení jsou v naší krajině nepřehlédnutelná a do jisté míry spoluvytvářejí krajinu. Tisíce sloupů, tisíce kilometrů vedení; ochranná pásma zabírají několik tisíc ha lesní půdy. Je však třeba trvale snižovat náklady na údržbu při odstraňování vzrůstajících dřevin. Rozumné využití této lesní půdy je náplní našeho semináře.

Technická spolupráce:

Lesnická práce, s. r. o.
nakladatelství a vydavatelství
Zámek 1, 281 63 Kostelec nad Černými lesy
e-mail: neuhoferova@lesprace.cz

Obsah

- 4** **JUDr. Liboslav Jánský, LČR, s. p. Hradec Králové**
Právní a legislativní podmínky ochranných pásem elektrovedů
- 11** **Prof. Ing. Luděk Šišák, CSc., FLD ČZU v Praze**
Technickoekonomické posouzení ochranných pásem vedení (OPV)
na lesních pozemcích
- 19** **Ing. Lubomír Šálek, FLD ČZU v Praze**
Hospodářská úprava porostů s elektrovedy
- 23** **Ing. Vojtěch Fučík, Ivo Múhlhansl, LČR, s. p., LS Náměšť nad Oslavou**
Nové trendy v hospodaření na lesních pozemcích v OPV a problematika jejich údržby.
Praktické zkušenosti s hospodařením pod elektrovedy na LHC Náměšť nad Oslavou
- 31** **Ing. Martin Baranyai, ČIŽP, OI Hradec Králové**
Údržba ochranných pásem elektrovedů z pohledu ČIŽP
- 33** **Ing. Pavel Kyzlík, Mgr. Iva Kubátová, ČLS**
Elektrovedy z pohledu občana – poutníka po krajině
- 33** **JUDr. Imrich Kliment, Ing. Jiří Steinbauer, ČEPS, a. s.**
Právní aspekty související s údržbou ochranných pásem vedení

PRÁVNÍ A LEGISLATIVNÍ PODMÍNKY OCHRANNÝCH PÁSEM ELEKTROVODŮ

JUDr. Liboslav Jánský
LČR, s. p. Hradec Králové

Na úvod je nutno uvést, že plocha ochranných pásem pod elektrovedy na pozemcích určených k plnění funkcí lesa není zanedbatelná, jen v lesích na kterých hospodaří Lesy České republiky, s.p. se jedná přibližně o 3.700,- hektarů.

Intenzivní elektrifikace území republiky započala ve dvacátých létech minulého století. Do současné doby došlo několikrát ke změně právní úpravy. V průběhu doby také došlo několikrát ke změnám majetkové držby, nejdříve ve prospěch státu a to zejména zákony o pozemkových reformách, konfiskačními právními akty po druhé světové válce a dalšími, kterými docházelo ke změně vlastnictví pozemků dotčených elektrovedy. K opačným změnám, tedy ze státu na soukromé vlastníky a právnické osoby došlo a dochází v důsledků restitučních předpisů, zákona o přechodu některých věcí z majetku České republiky do vlastnictví obcí a dalších. Obdobná situace je i ve změnách „vlastníků“ elektrovedů. Byla tedy období, kdy vše bylo většinou státní, jak pozemky v ochranných pásmech, tak vlastní elektrovedy a podle toho se odvíjela právní úprava a práva a povinnosti vlastníka pozemků a vlastníka rozvodných sítí.

Mimo elektrovedů se dotýkají vzájemných práv a povinností v ochranných pásmech i další tzv. produktovody, to je plynovody, rozvody tepla apod. Tyto byly řešeny do účinnosti zákona č. 222/1994 Sb. řešeny samostatnými zákony.

Právní úprava – historie.

- Zákon č. 438/1919 Sb. o státní podpoře při zahájení soustavné elektrizace,
- Zákon č. 187/1922 Sb. o zápisu elektrických vedení vřeužitečných elektrických podniku do pozemkových knih,
- Zákon 273/1949 Sb. o soustavné elektrizaci venkova,
- Zákon č. 79/1957 Sb. o výrobě, rozvodu a spotřebě elektřiny (elektrifikační zákon),
- VI. nařízení 80/1957 Sb., kterým se provádí zákon č. 79/1957 Sb.,
- Zákon č. 222/1994 Sb., o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích a o Státní energetické inspekci,
- Zákon 458/2000 Sb., o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích a o změně některých zákonů (energetický zákon).

Problematiku jiných produktovodů, např. plynu, upravoval jiné zákon:

- zák. č. 67/1960 Sb., až do účinnosti zákona č. 222/1994 Sb, kdy došlo k řešení jedním zákonem řešícím energetická odvětví, to je elektroenergetiky, plynárenství a teplárenství. Zákon 67/1960 Sb. měl problematiku vztahu k cizím nemovitostem řešenou prakticky shodně jako zákon 79/1957 Sb., elektrifikační zákon.

V daném případě se jedná o jen stručný výčet základních právních předpisů k dané problematice, které byly mnohokrát novelizovány a dále bylo vydáno množství právních předpisů k jejich provedení.

Prvně uvedený zákon z roku 1919 vytvořil právní rámec na soustavnou elektrizaci v státě Československém, která má za účel cit. „co možná nejdokonalejší využitkování všech přírodních zdrojů energie a hospodárné její rozvedení ve všeobecném zájmu za finanční podpory státu“. Tento zákon po několika novelizacích platil až do účinnosti zákona č. 79/1957 Sb. Tento původní zákon ještě neznal termín ochranných pásem. Zákon upřednostňoval pro rozvod elektřiny „pozemky ve správě veřejné tehdy, netrpělo-li tím užívání, jemuž pozemky ty podle svého určení slouží, a nejsou-li tím dotčeny důležité veřejné zájmy“. Zákon umožňoval za určitých podmínek vyvlastnění a služebnosti. Odškodnění určoval příslušný úřad.

Zákon č. 187/1922 Sb. pak upravoval zápis elektrických vedení všeužitečných elektrických podniků do pozemkových knih.

Jak bylo uvedeno, zákon z roku 1919 byl zrušen až zákonem **č. 79/1957 Sb. o výrobě, rozvodu a spotřebě elektřiny**.

Tento zákon v § 22 stanoví oprávnění pro energetické podniky:

- stavět a provozovat na cizích nemovitostech v rozsahu vyplývajícím z povolené stavby elektrická vedení, jakož i malé stanice do rozlohy 30metrů čtverečních, s příslušenstvím (dále jen vedení), zejména zřizovat na nemovitostech opěrní body, přepnout nemovitosti vodičů a umísťovat v nich vedení;
- vstupovat a vjíždět při stavbě, provozování, opravách, změnách nebo odstraňování vedení na příjezdné, průjezdné a vedením přímo dotčené nemovitosti;
- odstraňovat a oklešťovat stromoví překážející vedení.

Za výkon výše uvedených oprávnění **nebyly** energetické podniky **povinny poskytnout náhradu**. By-li však vlastník nebo uživatel nemovitosti, který nebyly ve státním socialistickém vlastnictví, zřízením vedení podstatně omezen v užívání nemovitosti, mohl žádat u orgánu, který byl podle předpisů o povolování staveb energetického díla, aby mu energetický podnik poskytl přiměřenou jednorázovou náhradu v preklusivní 3 měsíční lhůtě od uvedení energetického díla do trvalého provozu.

Povinnost trpět výkon výše uvedených oprávnění vázlo na dotčené nemovitosti jako věcné břemeno, které se podle § 25 nezapisovalo do pozemkových knih a neplatily pro něj předpisy o promlčení a vydržení.

Před stavbou vedení byli vlastníci (uživatelé) pozemků povinni v rozsahu a ve lhůtě stanovené v povolení ke stavbě energetického díla oklestit, popřípadě vykácet a odstranit na náklad energetického podniku stromoví, které by mohlo vedení ohrožovat, případně to mohl provést energetický podnik na vlastní náklad na nebezpečí vlastníka nebo uživatele pozemku.

Za provozu vedení oklešťování stromoví na svůj náklad v rozsahu nezbytně nutném pro plynulý a bezpečný provoz vedení prováděl energetický podnik, pokud se nedohodl s vlastníkem nebo uživatelem pozemků jinak.

Kácet a odstraňovat stromoví, které by mohlo ohrožovat vedení, byli za provozu povinni provádět vlastníci a uživatelé pozemků na žádost energetického podniku a na jeho náklad.

V závěrečných ustanoveních je pak stanoveno, že dnem účinnosti tohoto zákona vznikají oprávnění a povinnosti podle §§ 22 až 26 i ve prospěch vedení (§ 22 odst. 1 písmeno a) ve správě energetických podniků, která byla zřízena přede dnem účinnosti tohoto zákona. Prakticky to znamená, že vzájemná práva a povinnosti energetických podniků a vlastníků nemovitosti se řídí tímto zákonem bez ohledu na dobu vzniku energetického díla, včetně vymezení ochranných pásem.

Vládní nařízení č. 80/1957 Sb. k provedení zákona č. 79/1957 Sb. o výrobě, rozvodu a spotřebě elektřiny pak mimo jiné definuje a stanovuje ochranná pásma tak, že je vymezuje svislými rovinami vedenými po obou stranách vedení ve vodorovné vzdálenosti měření kolmo na vedení, které činí:

- a. u venkovních vedení velmi vysokého napětí od krajního vodiče vedení na každou stranu **patnáct metrů**, jde-li o vedení o napětí od 60 kV do 110 kV včetně,
- b. **dvacet metrů**, jde-li o vedení o napětí nad 110 kV do 220 kV včetně,
- c. **dvacet pět metrů**, jde-li o vedení o napětí nad 220 kV do 380 kV včetně;
- d. u venkovních vedení vysokého napětí od krajního vodiče na každou stranu **sedm metrů**;
- e. u kabelových vedení všech druhů napětí (včetně ovládacích, signálních a sdělovacích) od krajního kabelu na každou stranu **jeden metr**.

Ochranné pásmo mohlo být vymezeno i nestejněměrně do stran, nesměla se však překročit jeho maximální šíře.

Ochranné pásmo stanic bylo vymezeno svislými rovinami vedenými ve vodorovné vzdálenosti 30m kolmo na oplocenou nebo obezděnou hranici objektu stanice.

Venkovní vedení nízkého napětí se nechránilo ochrannými pásmy; ochrana jejich plynulého provozu a bezpečnosti osob a majetku byly upravena státními technickými normami.

Vlastníci (uživatelé) nemovitostí v ochranném pásmu jsou podle uvedené právní úpravy povinni udržovat je ve stavu, který by neohrožoval energetické dílo a plynulost a bezpečnost jeho provozu; zdržet se všeho, co by mohlo takové ohrožení způsobit. V lesních průsecích jsou povinni k zajištění přístupu a příjezdu k vedení udržovat volný pruh pozemků, tak. zvané bezlesí, o šířce 4 metry po jedné straně základů podpěrných bodů (stožárů).

V lesních průsecích je dovoleno pěstovat mimo volný pruh pozemku (bezlesí) porosty do výšky tří metrů; v části ochranného pásma vzdálené nejméně pět metrů kolmo od svislé roviny krajního vodiče je dovoleno pěstovat porosty do takové výše, aby se při pádu nemohly dotknout vodičů vedení. V žádném případě nesmějí se však větve a vrcholky jednotlivých stromů nebo keřů v ochranném pásmu přiblížit k vodičům vedení i při oboustranném vychýlení na vzdálenost menší než stanoví státní technické normy. Následná právní úpravy již neumožňuje v kterékoliv části ochranného pásma nechat růst porosty nad 3m výšky.

V ochranných pásmech bylo zakázáno zřizovat stavby nebo přestavby budov a konstrukcí nebo umisťovat jiná obdobná zařízení (např. stožáry, věže, antény, jeřáby, lešení), jakož i uskladňovat lehce hořlavé nebo výbušné látky (např. pohonné hmoty, seno, slámu, rákosí); vysazovat chmelnice a nechat stromy nebo keře (dále jen porosty) růst nad míru stanovenou v odstavci 2; provádět jiné činnosti, které by mohly ohrozit venkovní vedení a plynulost a bezpečnost jeho provozu nebo při kterých by mohla být ohrožena bezpečnost života nebo majetku (např. odkopy zemin, kterými by byla narušena stability opěrných bodů, navrhování předmětů nebo zemin a jiného materiálu do nebezpečné výše, střelbu a práce s hořlavinami a výbušninami, stříkání a postřiky, tělovýchovné sportovní a jiné hry a cvičení, průjezdy vozidel a zařízení nebezpečně vysokých.

Za porušení těchto povinností a zákazů uvedených výše nebyly v zákoně, ani prováděcích předpisech stanoveny pokuty ani jiné sankce.

Uvedené právní předpisy z roku 1957 byly platné až do 31.12.1994, kdy dnem 1.1.1995 nabyl účinnosti zákon **č. 222/1994 Sb., o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích a o Státní energetické inspekci**. Oproti předchozímu zákonu, který upravoval pouze elektroenergetiku, tento zákon upravoval i plynárenství a teplárenství.

S ohledem na společná a přechodná ustanovení tohoto zákona v § 45, tj.:

- Oprávnění k cizím nemovitostem, jakož i omezení jejich užívání, který vznikla před účinností tohoto zákona, zůstávají nedotčena (§45 odst. 3) a

- Ochranná pásma stanovená podle dosavadních předpisů a výjimky z ustanovení o ochranných pásmech udělené podle dosavadních předpisů zůstávají zachovány i po účinnosti tohoto zákona (odst. 4),

se nadále při posuzování problému v těchto dvou oblastech, to je oprávnění k cizím nemovitostem a ochranná pásma nadále řídí zrušeným zákonem č. 79/1957 Sb. a Vládním nařízením č. 80/1979 Sb. Z toho tedy vyplývá, že právní úprava zákona č. 222/1994 Sb. se vztahuje ve věci ochranných pásem a oprávnění k cizím nemovitostem pouze na elektrovody zřizované jen na nově budované elektrovody.

Ochranná pásma jsou tímto zákonem stanovena odlišně oproti zrušenému zákonu a činí na každou stranu od krajního vodiče (§ 19):

- a. u napětí nad 1 kV do 25 kV včetně 7 m
- b. z napětí nad 35 kV do 110 kV včetně 12 m
- c. u napětí nad 110 kV do 220 kV 15 m
- d. u napětí nad 220 kV do 400 kV včetně 20 m
- e. u napětí nad 400 kV 30 m

Je zde rovněž stanoveno, že v lesních průsecích jsou vlastníci a uživatelé nemovitostí povinni udržovat volný pruh pozemků o šířce 4 m po jedné straně základů podpěrných bodů. Za udržování tohoto pruhu pak náhradu stanovuje Vyhláška Ministerstva průmyslu a obchodu č. 193/1995 Sb. jako jednorázovou odměnu.

V ochranném pásmu nadzemního vedení je mimo jiné zakázáno § 19 odstavec 6:

- a. zřizovat stavby či umísťovat konstrukce a jiná podobná zařízení, jakož i uskladňovat hořlavé nebo výbušné látky,
- b. vysazovat chmelnice a nechat růst porosty nad 3 m výšky,
- c. provádět činnosti ohrožující venkovní vedení, spolehlivost a bezpečnost jeho provozu nebo životy, zdraví a majetek osob.

V § 39 odstavec 1 písmeno k) je pak stanovena sankce za kterou může Inspekce ukládat pokuty až do výše 50 mil. Kč za – „porušení zákazu provádět v ochranném a bezpečnostním pásmu činnosti uvedené v § 19 ...“ Stejnou sankci je pak možno uložit porušení povinnosti v ochranných pásmech plynárenských a teplárenských zařízení.

Dodavatelé jsou ze zákona oprávněni odstraňovat a oklešťovat stromové a jiné porosty ohrožující bezpečný a spolehlivý provoz rozvodných zařízení v případech, kdy tak po předchozí upozornění neučinil sám vlastník či uživatel.

Zde je nutno konstatovat, že stejně jako v předchozí právní úpravě je vlastník lesních pozemků povinen udržovat stanovený volný pruh.

Rovněž v tomto zákoně je stanoveno ochranné pásmo podzemního vedení do 110 kV včetně 1 m po obou stranách a nad 110 kV 3 m. V ochranném pásmu podzemního vedení je zakázáno mimo jiné vysazovat trvalé porosty.

U rozvodu plynu jsou stanovena ochranná pásma v § 26, kde je ve vztahu k těmto pásmům pouze stanoveno, že u vysokotlakých a velmi vysokotlakých plynovodů v lesních průsecích jsou vlastníci a uživatelé povinni udržovat volný pruh o šířce 2 m na obě strany od osy plynovodu bez řešení na čí náklady.

U teplárenství jsou stanoveny ochranná pásma v § 34, bez stanovení povinností k udržování těchto pásem ve vztahu k lesním porostům.

Tato právní úprava platila 31. 12. 2000, když od 1.1. 2001 vešel v účinnost **zákon č. 458/2000 Sb., o podmínkách podnikání a výkonu státní správy v energetických odvětvích** (energetický zákon). Rovněž tento zákon v jednotlivých částech upravuje elektroenergetiku, plynárenství a teplárenství.

I v tomto zákoně je uvedeno v přechodných ustanoveních (§ 98), že:

- Ochranná pásma stanovená v elektroenergetice a teplárenství podle dosavadních právních předpisů se nemění po nabytí účinnosti tohoto zákona. Výjimky z ustanovení o ochranných pásmech udělené podle dosavadních předpisů zůstávají zachovány i po dni účinnosti tohoto zákona,
- Bezpečnostní pásma plynových zařízení stanovená podle dosavadních právních předpisů se nemění a předchozí písemné souhlasy se zařízením stavby v těchto pásmech zůstávají zachovány a po nabytí účinnosti tohoto zákona,
- Oprávnění k cizím nemovitostem, jakož i omezení jejich užívání, která vznikla před účinností tohoto zákona zůstávají nedotčena,
- Při změně napětí elektřiny, při změně tlaku plynu a při změně teploty látky nebo jejich parametrů zahájené před dnem nabytí účinnosti tohoto zákona se postupuje podle dosavadních právních předpisů.

V tomto zákoně jsou oprávnění provozovatele distribuční elektro soustavy stanoveny prakticky shodně jako v předchozím, to je, že je oprávněn odstraňovat a oklešťovat stromové a jiné porosty, provádět likvidaci odstraněného a okleštěného stromové a jiných porostů ohrožujících bezpečné a spolehlivé provozování zařízení distribuční soustavy v případech, kdy tak po předchozím upozornění neučinil sám vlastník.

Je zde však již uvedeno také, že provozovatel distribuční soustavy je po provedení odstranění nebo okleštění stromové je povinen na svůj náklad provést likvidaci křesťu a zbytků po těžbě

Ochranná pásma jsou zde v § 46 stanovena jako souvislý prostor vymezený svislými rovinami vedenými po obou stranách vedení ve vodorovné vzdálenosti měřené kolmo na vedení, který činí od krajního vodiče vedení na obě jeho strany

a. u napětí nad 1 kV až do 35 kV včetně:

1. pro vodiče bez izolace 7 m,
2. pro vodiče s izolací základní 2 m,
3. pro závěsná kabelová vedení 1 m,

b. u napětí nad 35 kV do 110 kV včetně

1. pro vodiče bez izolace 12 m,
2. pro vodiče s izolací základní 5 m,

a. u napětí nad 110 kV do 220 kV včetně 15 m,

b. u napětí nad 220 kV do 400 kV včetně 20 m,

c. u napětí nad 400 kV 30,

d. u závěsného kabelového vedení 110 kV 2 m,

e. u zařízení vlastní telekomunikační sítě držitele licence 1 m.

Udržování volného pruhu v lesních průsecích o šířce 4 m po jedné straně základů podpěrných bodů nadzemního vedení je na provozovateli příslušné distribuční sítě na jeho náklady (§ 46 odstavec 3). Vlastníci a uživatelé toto musí umožnit. Podle předchozí právní úpravy bylo povinností vlastníka či uživatele pozemku.

V ochranném pásmu nadzemního a podzemního vedení a elektrické stanice jsou stanoveny zakázané činnosti obdobně jako u předchozího zákona:

- a. zřizovat bez souhlasu vlastníka těchto zařízení stavby či umísťovat konstrukce a jiná podobná zařízení, jakož i uskladňovat hořlavé a výbušné látky,
- b. provádět bez souhlasu jeho vlastníka zemní práce,
- c. provádět činnosti, které by mohly ohrozit spolehlivost a bezpečnost provozu těchto zařízení nebo ohrozit život, zdraví či majetek osob,
- d. provádět činnosti, které by znemožňovaly nebo podstatně znesnadňovaly přístup k těmto zařízením.

V ochranném pásmu nadzemního vedení je zakázáno vysazovat chmelnice a nechat růst porosty nad 3 m výšky.

V ochranném pásmu podzemního vedení je zakázáno vysazovat trvalé porosty a přejíždět vedení mechanismy o celkové hmotnosti nad 6 t.

I v tomto zákoně je sankce za porušení zákazů pro vlastníky či uživatele a to až do výše 100.000,- Kč (§ 90).

Obdobná ustanovení jsou v další části zákona uvedena u provozovatele distribuční soustavy (plyn) v lesních průsecích.

Z uvedeného je tedy zřejmé, že oprávnění k cizím nemovitostem je nutno posuzovat podle právního předpisu platného v době, kdy ochranné pásmo v souladu s právními předpisy vzniklo, tedy i nároky na případnou náhradu za omezení užívání nemovitostí, viz § 22 odst. 2 zákona č. 79/1957 Sb., § 9 odst. 13 zákona č. 222/1994 Sb. a § 24 odst. 10 zákona č. 458/2000 Sb. a přechodná ustanovení uvedených zákonů, z posledně jmenovaného zákona konkrétně § 98 odstavec 4.

Ustanovení § 98, odstavec 4 zákona č. 458/2000 Sb. (přechodných ustanovení) podle rozhodnutí Ústavního soudu ČR č. Pl. ÚS 25/04 ve spojení s rozhodnutím ÚS ČR č. I. ÚS 137/03 je však nutno vykládat tak, že zachovává kontinuitu oprávnění k cizím nemovitostem, jakož i omezení jejich využívání, která vznikla pře účinnosti tohoto zákona. Jde o ustanovení, které se dotýká soukromoprávních vztahů, pro které obecně platí zásada zákazu retroaktivity. Z této zásady zatím (až na malé výjimky) vycházela ustanovení všech občanskoprávních zákonů, které byly přijaty na našem území po zrušení Všeobecného občanského zákoníku z roku 1811. Vznik právních vztahů, jakož i nároky z nich vzniklých před účinností nové úpravy, se proto zásadně posuzují podle předpisů platných v době jejich vzniku. Podle čl. 1 Ústavy České republiky je svrchovaný, jednotný a demokratický stát založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana. Uvedený článek je základním interpretačním vodítkem činnosti všech orgánů státní moci České republiky. Lze z něho dovodit, že i při zachování (zásadní) kontinuity se „starým režimem“ je třeba výklad a použití právních norem podřídit jejich diskontinuitu se „starým režimem“ (komunistickým) a zdůrazňuje ochranu základních práv a svobod, jež z ústavního pořádku České republiky vyplývají.

Ústavní soud ve svém rozhodnutí dále konstatuje, že po listopadu 1989 došlo v Československu, nyní v České republice, k zásadním politickým a ekonomickým změnám. V jejich důsledku byl zaveden nový hodnotový systém moderní demokratické společnosti, jejichž očima je třeba vykládat i staré právní normy, pokud dosud existují. Tento systém poskytuje mimo jiné – i náležitou ochranu právu vlastnickému, jež patří mezi základní lidská práva. O takovou ochranu se jedná i v konkrétní souzené věci. Tomu nebrání – a to ani co do vlastního gramatického textu – ani ustanovení § 22 odst. 3 zákona č. 222/1994 Sb., ani ustanovení § 98 odst. 4 zákona č. 458/2000 Sb., jichž se napadený rozsudek dovolává; uvedené předpisy totiž toliko stanoví, že oprávnění k cizím nemovitostem, jakož i omezení jejich využívání, který vznikla před účinností tohoto zákona, zůstávají nedotčena. Předmětem sporu však není – v daném případě – oprávnění účastníka užívat výměňkovou stanici ve stěžovatelově nemovitosti – což stěžovatel nenapadá – nýbrž toliko otázka jeho povinnosti platit za uvedené omezení stěžovatelova vlastnického práva přiměřeně.

nou náhradu. Takovou povinnost uživatel výměňkové stanice v souzené věci má a to tím spíše, že jde o podnikatelský subjekt který provozuj výměňkovou stanici za účelem komerčním.

I když v tomto konkrétním souzeném případě se jednalo o výměňkovou stanici, je možno zde vyslovený právní názor aplikovat i na elektrovody a jejich ochranná pásma. Z ustanovení § 151n odstavec 3 zákona č. 40/1964., občanského zákoníku vyplývá, že nositel oprávnění z věcného břemene je povinen nést přiměřené náklady na zachování (údržbu) věci zatížené věcným břemenem a na jejich opravách. Zásadně tedy nelze věcné břemeno zcela bezplatně, ale za úplatu, která zahrnuje výdaje spojené se zachováním věci a jejími opravami. Pokud tyto náklady oprávněný z věcného břemene nenese, získává tím bezdůvodné obohacení, neboť za něj bylo placeno majitelem věci to, co měl po právu platit sám. Stanovení konkrétní podoby této úplaty je přitom věci dohody oprávněného z věcného břemene a povinným z věcného břemene. Pokud nedojde k dohodě je na návrh jednoho z nich povinen v této otázce rozhodnout soud.

Tento právní názor tedy lze vztáhnout i na povinnosti vlastníka pozemků, jako povinného z věcného břemene, vyplývající z existence povinností v ochranných pásmech – nenechat růst stromy nad 3m výšky atd., kdy povinný z věcného břemene nese náklady spojené s touto povinností.

Kontakt

JUDr. Liboslav Jánský
LČR, s. p. Hradec Králové,
Přemyslova 1106, 501 68 Hradec Králové

TECHNICKOEKONOMICKÉ POSOUZENÍ OCHRANNÝCH PÁSEM VEDENÍ (OPV) NA LESNÍCH POZEMCÍCH

Prof. Ing. Luděk Šišák, CSc.

Fakulta lesnická a dřevařská Česká zemědělská univerzita v Praze

1. Úvod

Lesní pozemky v ochranných pásmech vedení (OPV) vysokého napětí vyžadují poměrně intenzivní a náročnou údržbu, přičemž je možno použít různých způsobů údržby a množství postupů, které závisí na konkrétních porostních, přírodních, vlastnických a legislativních podmínkách. V daném případě se jedná o údržbu ploch OPV vysokého napětí 400 kV o šířce ochranného pásma 70 – 80 m a 220 kV o šířce ochranného pásma 50 – 60 m. Podle právních předpisů se musí v takových OPV odstraňovat veškerá vegetace, která přesáhne 3 m výšky.

Nákladové kalkulace je možno za současné situace a dostupných dat provést pouze jako průměr pro území ČR, tj. průměr na výměře 2 797 ha lesních pozemků v OPV (údaj ČEPS, a.s.). Detailnější diferenciaci podle stanovištních, terénních a porostních poměrů (druhů dřevin) není možno provést pro absenci informací, jež by bylo nutno zdlouhavě, pracně a finančně náročně šetřit. Z uvedeného vyplývá, že průměrné kalkulace se mohou na jednotlivých lokalitách výrazně lišit. Pro účely rámcového rozhodování o volbě příslušné varianty systému údržby lze však průměrné hodnoty považovat za dostatečné.

Pro kalkulace nákladovosti zvolených postupů údržby je důležitá jak dřevinná skladba, tak výškový přírůst dřevin, který je podle jejich druhů a stanovištních podmínek velmi rozmanitý. U listnatých dřevin se může výškový přírůst pohybovat ročně až do 2 m, což jsou však případy velmi výjimečné, platí pro některé druhy dřevin na některých stanovištích a zejména v případě výmladků. Běžné přírůsty jsou obvykle podstatně nižší. U jehličnatých dřevin může přírůst dosahovat ročně až do 0,7 m, což platí především pro borovici lesní, obvyklý přírůst u dalších jehličnanů běžných na území ČR je nižší. Dané přírůsty vedou k závěru, že jestliže je nutno udržovat plochy pod OPV bez vegetace vyšší než 3 m, pak je třeba se v případě plošného odstraňování nárostů na dané plochy vracet po 3 – 4 letech. Následující kalkulace v práci uvažují jako příklad s tzv. periodou opakování zásahu 3 roky.

V současné době neexistuje žádná výzkumná práce ani studie, která by se zabývala počty a druhy dřevin, které se přirozeně zmlazují na plochách v OPV, ani na volných plochách mimo les, a jejichž výsledky by bylo možno zobecnit. To se týká rovněž výškových přírůstů. Podle kvalifikovaného odborného odhadu, doplněného časově a prostorově velmi omezenými venkovními pochůzkami se na volných prostranstvích OPV vyššího řádu zmlazují především světlomilné měkké listnaté dřeviny a světlomilné jehličnaté dřeviny.

Konkrétně se v souvislosti s různými stanovišti jedná o listnaté dřeviny jako jsou topoly, z nich zejména topol osika (*Populus tremula*), jeřáb ptačí (*Sorbus aucuparia*), břiza bělokora (*Betula verrucosa*), vrby, z nich zvláště vrba křehká (*Salix fragilis*), vrba bílá (*Salix alba*) a vrba jíva (*Salix caprea*), habr (*Carpinus betulus*), buk (*Fagus sylvatica*). Pomístně může jít o další dřeviny – jasan (*Fraxinus excelsior*), dub (*Quercus Sp.*), který ale odrůstá v mládí poměrně pomalu, javory (*Acer sp.*), akát – trnovník bílý (*Robinia pseudoacacia*), aj., dále pak dřeviny které jsou nižší, a často nedosahují 3 m výšky, jako je trnka obecná (*Primus spinoza*), hloh obecný (*Crataegus laevigata*) a hloh jednosemenný (*Crataegus monogyna*). Z jehličnanů se jedná zejména o borovici lesní (*Pinus silvestris*), pomístně případně další borovice, méně smrk ztepilý (*Picea abies*), sporadicky modřín opadavý (*Larix decidua*), a další. Rovněž někteří keře mohou dosahovat výšek nad 3 m, jako je např. bez černý (*Sambucus nigra*), bez čevený (*Sambucus racemosa*, aj.)

Pokud jde o počty na jednotku plochy, je zvýšení počtů na volných plochách oproti lesnímu prostředí podporováno světlem, ale na druhou stranu jsou počty omezovány buřením, tj. travinami, keři a polokeři, vysýcháním na některých stanovištích, a do značné míry zvěří, která omezuje i jejich výškový přírůstek, ale i vlastní konkurencí dřeviny. Např. bříza mnohdy nedosahuje nijak vysokých počtů ve fázi výšky kolem 3 m a více na volné ploše, protože bojuje o světlo, vodu i prostor, a je často tlumena zvěří.

Z uvedené situace vyplývá, že průměrné počty na jednotku plochy (1 ha) lze kvalifikovaně odhadovat na úrovni kolem 3 000 ks, ale s extrémním rozptylem podle místních podmínek od několika set po více než dvojnásobek uvedené průměrné úrovně. Nicméně pro srovnání obou variant údržby ploch (plošné a jednotlivé odstraňování jedinců) nehraje počet na jednotku plochy podstatnou roli, protože při daném průměrném výškovém přírůstu dřevin lze očekávat při jednotlivém odstraňování jedinců každoroční návrat na danou plochu, opakování zásahu a postupnou likvidaci takového podílu počtu jedinců, že se nakonec vyrovná s počtem jedinců při plošné likvidaci za danou periodu opakování.

2. Metodika a výsledky

Kalkulace nákladů na údržbu ploch v OPV jsou provedeny na úrovni výrobní ceny, a jsou srovnány s úrovní dostupných údajů příslušných smluvních cen. Kalkulace výrobní ceny vycházejí z výše uvedených skutečností charakterizujících průměrnou kvalitu nárostů dřevin na plochách OPV a ze stávajících norem a normativů spotřeby práce v LH týkajících se prořezávek a čistek mladých lesních porostů, diferencujících spotřebu práce podle počtu odstraňovaných jedinců na jednotku plochy, jejich výškových tříd a druhů členěných na jehličnaté, listnaté a smíšené.

Náklady na úrovni výrobní ceny jsou kalkulovány na základě množství spotřeby práce a z něj vyjádřených přímých nákladů, režijních nákladů a míry zisku, platné pro lesní hospodářství v období roku 2007. Režijní položky jsou vyjádřeny výrobní a správní režíí. Do celkové kalkulace není zahrnut vliv finanční a odbytové reže.

Na základě dohody jsou z širokého spektra možných metod údržby ploch OPV posuzovány pouze metody nákladové, ne tedy metody výnosové (výnosového obhospodařování ploch), což by vyžadovalo zpracovat daleko obsáhlejší výzkumnou studii, náročnější časově a finančně. Z nákladových metod jsou posouzeny pouze metody mechanické údržby ploch, mechanického odstraňování nárostů, ne metody chemické a biotechnologické (nákladové i výnosové), což by opět vyžadovalo obsáhlou studii. Pokud jde o nákladové mechanické metody údržby ploch, jsou posuzovány následující metody:

1. Celoplošné odstraňování nárostu prostřednictvím jednomužné motorové pily (JMP) – klasická technologie.
2. Selektivní jednotlivé rozptýlené odstraňování jedinců z nárostu prostřednictvím JMP – klasická technologie.
3. Celoplošné odstraňování nárostu prostřednictvím frézování.

2.1 Celoplošné odstraňování nárostu prostřednictvím jednomužné motorové pily (JMP) – klasická technologie

Celoplošná likvidace nárostů dřevin prostřednictvím JMP vychází z plošného výřezu dřevin, jejich přeříznutí (zkrácení) jedním až dvěma řezy pro zpřístupnění plochy a další manipulaci se stávající hmotou. vytažení na hromady. Není uvažována možnost ručního výřezu nebo výseku dřevin (s použitím mechanických prostředků) pro vysoký podíl živé práce, nízkou produktivitu a vysokou nákladovost. Tato varianta by přicházela v úvahu při výšce porostu pouze do 2 m se silou kmínku do 4 cm, bez košatých předostlíků.

Daná varianta je dále členěna na:

- stahování hmoty do hromad nebo řad bez pálení a bez štěpkování,
- ponechání hmoty na ploše bez dalšího zpracování,
- stahování hmoty do hromad nebo řad s následnou likvidací štěpkováním,
- stahování hmoty do hromad nebo řad s následnou likvidací pálením.

Jednotlivé varianty kalkulace jsou odvozeny pro listnaté porosty, které dle výše uvedených skutečností na plochách OPV v průměru převládají, a nebo ve směsích mají většinové zastoupení. Základní a odvozené normočasy jsou takto nepatrně vyšší. Tarifní stupeň byl použit 5/I pro těžební práce a nadtarifní složka ve výši 20%, jenž odpovídá dané činnosti. Přírážky a srážky k normočasům nebyly použity, jsou zohledněny v základním tarifu pro listnaté dřeviny.

Základní normativ byl použit jako smíšený pro výřez jedinců ve fázi tzv. nehroubí, tj. do 7 cm průměru ve výčetní tloušťce (1,30 m nad zemí) včetně jeho stahování (vyklízení). Operace stahování (vyklízení) tvoří 45-50 % celkového tarifu. U růstově a výškově nestejných porostů, kde nelze spolehlivě zjistit průměrnou výšku se pro stanovení výkonové normy počítají ve výškovém intervalu 2,6-5,0 m dva jedinci o tloušťce do 2 cm jako jeden kus, ve výškovém intervalu nad 5,1 m pak jako tři kusy.

Výkonové normy obsahují čas normativní celkem, vypočtený z času jednotkové práce se započtením času dávkové a směnové práce a času obecně nutných přestávek při ekonomicky prováděné práci a při dodržení hygieny a bezpečnosti práce. Při ztížení práce vlivem zvláštních pracovních podmínek odchylných od běžných, které mají za následek podstatnou změnu spotřeby práce, se upraví normy času úměrně ke skutečnému působení vlivu příslušným procentním normativem. Např. geomorfologie terénu, povětrnostní a přírodní vlivy.

Vzhledem k tomu, že neexistuje žádná studie ani venkovní šetření, které by pojednávalo o povaze, druhu, kvantitativním a kvalitativním vyjádření nárůstů (biospolečenstva sukcesních porostů) v OPV, lze vycházet pouze z kvalifikovaných odhadů, podpořených jen několika venkovními šetřeními. Ve výsledkové tabulce jsou proto uvedeny příklady jednotkových cenových kalkulací plošného odstraňování nárůstu o počtu odstraněných jedinců v rozpětí 100 – 4 000 ks, dle předpokladů se však průměrný počet jedinců pohybuje na úrovni širšího průměru kolem 3 000 ks/ha. Předpokládá se plošné odstranění celého porostu najednou. Protože normy a normativy jsou odlišné pro dřeviny jehličnaté a listnaté, přičemž na plochách OPV není znám podíl jehličnatých a listnatých dřevin, byly kalkulovány příslušné hodnoty pro výrazně převažující nárůsty listnaté, jak bylo uvedeno. Při kalkulaci výrobní ceny se vycházelo z přímých nákladů, 35% režijních nákladů a 10% míry zisku.

Nákladovost lze podstatně snížit, pokud bude odstranění nárůstů prováděno ne až ve výšce 3 m a vyšší, ale v nižších výškových třídách, i kdyby perioda opakování zásahu byla kratší. Např. pokud bude v nižší výškové třídě perioda opakování ne 3 roky, ale 2 roky, pak pro odstranění nárůstu o výšce do 2,5 m bude průměrný roční náklad 12 962 Kč/ha, avšak u vyšší výškové třídy s tříletou periodou opakování 13 716, přičemž na mnoha stanovištích i nárůsty do výšky 2,5 m mohou vyžadovat rovněž periodu opakování 3 roky. Z uvedených kalkulací vyplývá, že je nákladově obvykle podstatně úspornější odstraňovat nárůsty na plochách OPV v nižších výškách, než 3 m, a velmi často platí, že nárůsty je ekonomicky nejvhodnější odstraňovat co nejdříve – do 1-2 m výšky, avšak to již ve spojitosti s jinou technologií, než JMP s vyklízením a likvidací pálením.

Plošné odstraňování nárostů s vyklížením a likvidací hmoty pálením – výška 2,6-5,0m

č.ČSN	Počet (ks/ha)	VÝROBNÍ CENA (Kč/ha)
1001	do 100	3072
1002	110-150	4877
1003	160-200	6322
1004	210-250	7275
1005	260-300	8855
1006	310-350	9883
1007	360-400	11253
1008	410-450	12624
1009	460-500	14205
1010	510-600	16259
1011	610-700	18522
1012	710-800	20367
1013	810-900	22211
1014	910-1000	24474
1015	1010-1200	26980
1016	1210-1400	29770
1017	1410-1600	32066
1018	1610-1800	34092
1019	1810-2000	35834
1020	2010-2250	37287
1021	2260-2500	38739
1022	2510-2750	40116
1023	2760-3000	41148
1024	3010-3250	42809
1025	3260-3500	44186
1026	3510-3750	45639
1027	3760-4000	46807

2.2 Selektivní, jednotlivé, rozptýlené odstraňování jedinců v nárostu prostřednictvím JMP – klasická technologie

Jednotlivý výběr a odstraňování jedinců prostřednictvím JMP vychází ze selektivního výřezu jedinců (předrostlíků) v nárostu, kteří dosahují nad 3m výšky, s následným:

- přeříznutím 2-3 řezy s ponecháním na místě,
- přeříznutím 2-3 řezy vytažením na průměrnou vzdálenost 35 m a
- uložením do hromad (pouze u silnějšího materiálu nad 7cm tloušťky (tzv. „hroubí“). Vzhledem k uvedeným průměrným výškovým přírůstkům předpokládáme při odstraňování předrostlíků obměnu dorůstajícího porostu ve třech letech, tzn. že bude každý rok odstraněna 1/3 jedinců.

Pro kalkulace přímých nákladů a výrobních cen jednotlivého selektivního výběru a odstranění předrostlíků lze v základě vyjít z norem a normativů pro plošné odstraňování nárostů s vyklížením hmoty, avšak v širším průměru pro třetinové počty na příslušnou jednotkovou plochu. Na druhé straně však perioda opakování na danou plochu nebude 3 roky, ale 1 rok. Pak tedy v předpokládaném tříletém období bude nárost zlikvidován každoročními zásahy jednotlivého odstraňování 1/3 jedinců na takové ploše, jako v případě plošného odstraňování nárostů s periodou opakování 3 roky.

To znamená, že v případě počtu 3 tis. ks jedinců/ha by náklad na plošné odstranění nárostu o výšce 2,6-5,0 m s vyklizením hmoty (viz tab. 5) dosáhl za 3-leté období 41 148 Kč/ha ve výrobní ceně. Avšak při odstranění 1/3 počtu, tj. 1 000 ks/ha, by náklad dosáhl 24 474 Kč/ha ve výrobní ceně. Ale uvedený zásah je nutno každoročně opakovat, tzn. 3-krát, takže celkový náklad při odstraňování 1/3 počtu každý rok by za tříletou periodu dosáhl 73 422 Kč/ha, tj. o 78% vyšší náklad, než při plošném odstraňování nárostu! Již z uvedeného příkladu je patrná ekonomická nevýhodnost odstraňování nárostů jednotlivým výběrem jedinců. Je to způsobeno tím, že s lineárním růstem počtu odstraňovaných jedinců na jednotku plochy rostou v normativch a tarifech náklady nelineárně, a to degresivně, což zcela koresponduje s ekonomickou zákonitostí, že jednotka výrobku je levnější ve větším množství, než v menším množství vzhledem ke vztahu mezi variabilními a fixními náklady.

Dále však je nutno vzít v úvahu skutečnost, že odstranění 1/3 jedinců není plošné, neodstraňují se všichni jedinci na 1/3 jednotkové plochy, tj. na 1/3 ha, ale dochází k němu na celé jednotkové ploše jednotlivě, tedy jednotlivým rozptýleným výběrem na ploše 1 ha. Takový zásah je však na odstranění jednotkového počtu jedinců, např. 1 ks, 10 ks, apod., pracnější, než plošný se současným odstraněním všech jedinců, protože se musí přecházet na delší vzdálenosti mezi odstraňovanými jedinci, vyhýbat se ponechaným dále rostoucím jedincům, podřezaný jedinec se obtížněji stahuje na zem mezi rostoucími jedinci, hůře se s ním manipuluje, práce je rizikovější. To vše se odráží ve zvýšení daného normativního tarifu o 10 – 20% na jednotkový počet odstraňovaných jedinců oproti plošnému odstraňování nárostu. Tedy celkový náklad na jednotlivé každoroční odstraňování 1/3 počtu jedinců při zvýšení tarifu v průměru o 15% dosahuje za periodu 3 let 84 435 Kč/ha ve výrobní ceně, tj. je dvojnásobně vyšší oproti 41 148 Kč/ha při celoplošném odstraňování nárostu jednou za periodu 3 let.

Tento konkrétní výsledek platí pro počet jedinců na úrovni kolem 3 000 ks/ha a takovém přírůstu, kdy by bylo nutno odstraňovat nárosty a jedince ve tříletých periodách. Obdoba je ale i při menších přírůstech, např. zásah jednou za 4 roky, a při jiných počtech jedinců. V každém případě platí, že rozmělnění plošného odstranění nárostu s likvidací všech jedinců na ploše na zásahy dílčí s jednotlivým výběrem a s roční návratností je výrazně ekonomicky nevýhodnější, přinejmenším na úrovni desítek procent zvýšených nákladů.

2.3 Odstraňování nárostu frézováním

Varianta vychází z celoplošné likvidace nárostů prostřednictvím nesených fréz za současného štěpkování. Pokud jde o štěpku, je možno:

- celoplošně rozptýlit dřevní štěpku po ploše, což je považováno za ekologicky přínosné pro stanoviště a kvalitu svrchních vrstev půdy
- sbírat dřevní štěpku za účelem jejího dalšího prodeje a využití pro výrobu bioenergií, což je i výnosově výhodné a ekologicky přínosné (návaznost na výnosovou variantu)
- zapravit biomasu do půdy 5-15 cm hluboko, opět zejména z důvodů ekologických přínosů pro kvalitu půdy.

Smluvní nákladové ceny se při rozptýlu štěpky stejně jako i při jejím sběru pohybují obecně podle dostupných informací v širším průměru 20-23 tis. Kč na 1 hektar. Plocha je zbavena náletových sukcesních dřevin a travin do výšky 2-3 cm nad povrchem a to bez rozdílu, zda jde o hmotu hroubí (kmínky o průměru nad 7 cm) nebo nehroubí (do průměru 7 cm).

Smluvní ceny u likvidace frézováním včetně zapravení biomasy do půdy jsou o 3-5 tis. Kč vyšší, rozklad štěpky včetně obohacení půdy humusem je však rychlejší a efektivnější. V současné době se jedná o rozšířenou metodu. Není nutno jednotlivě ani plošně vyřezávat stromky, je vysoce účinná jak v nedotčených porostech, tak i v porostech s uloženým klestem až do výšky 1,5 m. Závadou nejsou ani vyčnívající pařezy nebo kamenitý terén.

Určitou nevýhodou této metody je svahové omezení dostupnosti mechanizace a únosnost terénu, z tohoto důvodu se nepoužívá u terénu s vyšším sklonem a svahovým úklonem, a v terénech s nízkou únosností – zamokřené a podmáčené.

Ekonomická výhodnost uvedeného způsobu odstraňování nárostů je ve velké většině případů velmi výrazná. Např. v případě počtů na úrovni 3 000 ks/ha je náklad na tuto variantu na úrovni 20 000 – 23 000 Kč/ha, tj. podstatně nižší, poloviční, oproti nákladu 41 148 Kč/ha na plošné odstranění nárostů JMP s likvidací uloženého materiálu pálením.

Opět se mohou vyskytnout diference podle počtu jedinců na jednotku plochy, velikosti přírůstu a terénních podmínek, to ale nemění fakt významné ekonomické výhodnosti dané varianty, která je z pojednávaných metod zřejmě ekonomicky nejvýhodnější v takových přírodně porostních a terénních poměrech, kde je použití možné. Plošné rozsahy možného použití lze však zjistit až na základě hlubšího šetření v rámci ČR.

2.4 Plošné odstraňování nárostu postřikem herbicidy a arboricidy.

Plochy lze celoplošně ošetřovat herbicidy a arboricidy 1 až 2 x za vegetační období. Přípravky se aplikují plošně, nesenými prostředky (postřikovači). Aplikaci je nutno provádět na porosty do 1 m max 1,5 m (optimum do 50 cm), během vegetačního období, nejlépe v pozdním jarním období. Přitom je nutno pečlivě dodržovat bezpečnostní a hygienické předpisy, tak aby nebyly zasaženy okolní porosty nebo kultury.

Dříve byla možná aplikace Velparem SG 50, jehož účinky jak retardační, tak sanační působily na půdu na období 2-3let. Jelikož v současnosti není obdobný přípravek povolen, používají se běžně dostupné prostředky typu Roudup klasik, bio apod. Celoplošná likvidace bušeně a náletových dřevin je kalkulována v celkových smluvních cenách na úrovni 9-16 tis. Kč/ha, dle použitého chemického prostředku. Předpokládá se aplikace pomocí nesených postřikovačů za kolovými traktory.

Ceny uvedeného zásahu jsou podstatně nižší, než v případě mechanického odstraňování nárostů JMP – na úrovni počtu 3 000 ks/ha jde o cenu 41 tis. Kč včetně likvidace pálením (viz předchozí kapitola). Tzn. že náklady na chemické odstraňování nárostu jsou nižší než 50% ve srovnání s odstraňováním mechanickým. I když v daném případě opět závisí výsledky na konkrétních přírodně porostních a terénních poměrech, možnosti ponechat zlikvidované jedince na ploše nebo ne, neovlivňují tyto faktory podstatně uvedené cenové rozdíly. Uvedeným cenám konkuruje v podstatě pouze mechanické odstraňování nárostu frézováním. Přitom však chemické odstraňování nárostu má delší trvanlivost než 3-4 roky do opětovného dosažení výšky 3 m následujícího nárostu.

Na druhé straně je možnost chemické aplikace podmíněna rovněž stanovištěm a dalšími faktory, mezi něž patří rovněž kategorizace lesa (lesy ochranné a lesy zvláštního určení jsou z této možnosti obvykle vyjmuty). Konkrétní náklady a ceny podle počtu jedinců a výšky nárostů by bylo nutno analyzovat podrobnější studií.

2.5 Jednotlivé odstraňování jedinců násekem a ošetřením arboricidy.

Jedince, kteří dosáhli výšky 3 m lze likvidovat jednotlivě násekem s následnou aplikací arboricidu. Tito jedinci jsou ponecháváni přirozenému rozpadu na ploše. Pro možnosti aplikace a nákladové relace platí to, co bylo uvedeno v předchozí kapitole u plošného odstraňování nárostu. Protože se jedná o jednotlivý výběr, jsou příslušné jednotkové ceny vztažené na počet jedinců vyšší, než u plošného zásahu, a to v průměru na úrovni o 10 – 20%. Obdobně jako v předchozí kapitole, konkrétní náklady a ceny podle počtu jedinců a výšky nárostů by bylo nutno analyzovat v rámci podrobnější studie.

3. Závěry

Stav informací o konkrétním charakteru ploch OPV na lesních pozemcích v ČR, o diferenciaci přírodních, stanovištních, porostních a terénních podmínek, ale i dalších faktorech je velmi nedostatečný. Tyto informace by bylo možno zjistit jen rozsáhlou analýzou informačních databází a šetřením fyzického stavu ploch, alespoň v rámci případových studií. Vstupní informace pro rozborovou studii byly tedy odvozovány na bázi expertních postupů s využitím znalostí o průměrných podmínkách daných ploch v rámci ČR, a analogií se znalostí stavu lesního hospodářství, stanovišť a lesních porostů v ČR. Vzhledem k danému stavu je třeba výsledky studie chápat jako obecné, expertně vyjádřené, platné pro širší průměry podmínek v rámci ČR. Nicméně pro relativní posouzení rámcové ekonomické výhodnosti či nevýhodnosti daných základních variant údržby ploch OPV jsou zjištěné vstupní informace dobře použitelné.

Z výsledků rozborové studie vyplývá, že pro posouzení rozdílů nákladovosti údržby ploch OPV (tj. odstranění nárostů včetně likvidace vyřezaného materiálu) klasickou technologií, tzn. vyřezání nárostů motorovou pilou, vyklizování a ukládání na hromady, a likvidace materiálu pálením, mezi variantami:

- a. plošné odstraňování (mýcení) nárostů, které přesahují 3 m výšky včetně likvidace materiálu,
- b. jednotlivé rozptýlené odstraňování jedinců v nárostu, kteří přesáhnou 3 m výšky včetně likvidace materiálu,

jsou rozhodující operace odstranění (vyřezání) nárostů a operace vynášení a ukládání materiálu na hromady. Nepodstatný je nákladový rozdíl v operaci likvidace materiálu pálením.

Jednoznačně a podstatně ekonomicky výhodnější je varianta plošného odstraňování (mýcení) nárostů, které přesahují 3 m výšky včetně likvidace materiálu, s určitou n-letou (3-4 letou) periodou opakování oproti variantě jednotlivého rozptýleného odstraňování jedinců v nárostu, kteří přesáhnou 3 m výšky včetně likvidace materiálu s každoroční periodou opakování.

Např. při počtu jedinců na úrovni kolem 3 000 ks/ha, v listnatém nárostu a takovém přírůstu, kdy by bylo nutno odstraňovat nárosty a jedince ve tříletých periodách (což může být častý případ), je varianta jednotlivého rozptýleného odstraňování jedinců v nárostu, kteří přesáhnou 3 m výšky, s jejich vynášením a ukládáním na hromady s každoročním opakováním dvojnásobně dražší (84 435 Kč/ha ve výrobní ceně) oproti variantě plošného odstraňování nárostu přesahujícího 3 m výšky s opakováním ve 3-letých periodách (41 178 Kč/ha ve výrobní ceně). Jiné počty jedinců a jiný přírůst mohou do určité míry tento poměr změnit, avšak zásadní vliv na něj nemají.

Údržba ploch OPV (odstraňování nárostu) frézováním je ve skupině nákladových metod údržby zřejmě ekonomicky daleko nejvýhodnější metodou. Jde o celoplošnou likvidaci nárostů prostřednictvím nesených fréz za současného štěpkování a rozptylu štěpky po ploše. To je považováno za ekologicky přínosné pro stanoviště a kvalitu svrchních vrstev půdy. Je ovšem možno štěpku i sbírat za účelem jejího dalšího prodeje a využití pro výrobu bioenergií, což je i výnosově výhodné a ekologicky přínosné (návaznost na výnosovou variantu).

Smluvní nákladové ceny se při rozptylu štěpky stejně jako i při jejím sběru pohybují zhruba v rozmezí 20-23 tis. Kč na 1 hektar. Plocha je zbavena náletových sukcesních dřevin a travin do výšky 2-3 cm nad povrchem a to bez rozdílu, zda jde o hmotu hroubí (kmínky o průměru nad 7 cm) nebo nehroubí (do průměru 7 cm). Smluvní ceny u likvidace frézováním včetně zapravení biomasy do půdy mohou být o 3-5 tis. Kč vyšší, rozklad štěpky včetně obohacení půdy humusem je však zřejmě rychlejší a efektivnější. Určitou nevýhodou této metody je svahové omezení dostupnosti mechanizace a únosnost terénu, z tohoto důvodu se nepoužívá u terénu s vyšším sklonem a svahovým úklonem, a v terénech s nízkou únosností – zamokřené a podmáčené.

Ekonomická výhodnost uvedeného způsobu odstraňování nárostů je ve velké většině případů velmi výrazná. Např. v případě počtů na úrovni 3 000 ks/ha je náklad na tuto variantu na úrovni 50% (20 000 – 23 000 Kč/ha) při 3-leté periodě opakování. Jde tedy o podstatně nižší náklad než náklad na plošné odstranění nárostů klasickou technologií JMP včetně likvidace materiálu pálením (41 148 Kč/ha). Kalkulace ceny a plošné rozsahy možného použití by bylo možno zpřesnit a ověřit pouze v rámci hlubší studie.

Teoreticky je možno uvažovat i s chemickou metodou odstraňování nárostů, která by byla možná na některých stanovištích, a byla by ekonomicky rovněž velmi efektivní, pravděpodobně ještě

ekonomicky výhodnější, než frézování. Její použitelnost je podmíněna řadou přírodně porostních podmínek a dalších faktorů včetně kategorizace lesů a zájmů ochrany přírody.

Je možno použít další varianty metod údržby ploch OPV na lesních pozemcích tak, aby byly zainteresovány vlastnické subjekty. Spektrum takových variant je poměrně široké, přičemž některé z nich, zejména výnosové z hlediska majitelů a zájmových organizací, by znamenaly prakticky beznákladový způsob údržby ploch OPV pro ČEPS, a.s., a to na poměrně velkém podílu příslušných ploch v rámci ČR. Podrobnější a objektivnější analýzu, kalkulace ekonomické výhodnosti a návrhy na řešení by bylo možno provést až v rámci hlubší studie výzkumného charakteru.

Kontakt

Prof. Ing. Luděk Šišák, CSc.
Fakulta lesnická a dřevařská ČZU v Praze
sisak@fld.czu.cz

HOSPODÁŘSKÁ ÚPRAVA POROSTŮ S ELEKTROVODY

Ing. Lubomír Šálek

Katedra hospodářské úpravy lesů FLD ČZU v Praze

Abstrakt: Příspěvek shrnuje roli elektrovodů v hospodářské úpravě lesa z hlediska zákonných předpisů, které upravují jejich statut, dále jejich roli v rozdělení lesa a lesní dopravní síti. Okraje lesů u elektrovodů plní ostatní funkce lesa a jejich tvorba by také měla přihlížet k těmto funkcím jako udržení biodiverzity a vytváření porostních plášťů. U vybraných hospodářských souborů je dána cílová dřevinná skladba pro uplatnění u elektrovodů. Elektrovedy také vytvářejí určitá rizika pro stabilitu porostů, zvláště kvůli pronikání větru.

Klíčová slova: Elektrovod, porostní okraj, hospodářská úprava lesa, ekoton, biodiverzita, hospodářské soubory, vítr.

Forest management for stands with power lines

Abstract: The contribution summarizes the role of power lines in forest management from point of view of legislative which regulates their status, then their role in forest repartition and forest road network. Forest edges fulfill other forest functions and their creating should be considered from this view as the biodiversity maintenance and creation of stand shield. Selected management set of stands are characterized by the target tree species for the edges by power lines. Power lines also bring certain risks for the stand stability, particularly caused by wind.

Key words: Power line, stand edge, forest management, ecotone, biodiversity, management sets of stands, wind.

1. Úvod

Od dob inženýra Křižíka jsou součástí naší krajiny elektrovedy. Protínají krajinu a lesy v přímkách občas přerušeny tzv. lomovými body, kde elektroved mění směr. V lesích vytvářejí nové předěly a jejich hranice se stávají hranicemi rozdělení lesa. Na základě zákonných předpisů o výstavbě elektrovedů a jejich ochranných pásem je nutné řešit i jejich integraci v systému lesního hospodaření, potažmo hospodářské úpravy lesů.

2. Zákonné předpisy

Lesního hospodářství se dotýká zákon č. 222/94 Sb. o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích a o Státní energetické inspekci, který v paragrafu 19 uvádí rozměry ochranných pásem podle napětí jednotlivých typů vedení. Ochranná pásma jsou:

- u napětí nad 1 kV do 35 kV včetně 7 m,
- u napětí nad 35 kV do 110 kV včetně 12 m,
- u napětí nad 110 kV do 220 kV včetně 15 m,

- u napětí nad 220 kV do 400 kV včetně 20 m,
- u napětí nad 400 kV 30 m.

V těchto ochranných pásmech jsou činnosti omezeny takto:

V lesních průsecích jsou vlastníci a uživatelé nemovitostí povinni udržovat volný pruh pozemků o šířce 4 m po jedné straně základů podpěrných bodů. Dále je zakázáno zřizovat či umísťovat konstrukce či podobná zařízení, jakož i uskladňovat hořlavé nebo výbušné látky, vysazovat chmelnice, nechávat růst porosty nad výškou 3 m a provádět činnosti ohrožující venkovní vedení, spolehlivost a bezpečnost jeho provozu nebo životy, zdraví a majetek osob.

Z hlediska vývoje zákonných norem dochází k drobnému zpřísnění. Ještě vládní nařízení z roku 1957 kterým se prováděl elektrizační zákon č. 79/1957 Sb. hovoří o možnosti pěstování porostů v ochranném pásmu, kdy ve vzdálenosti nejméně 5 metrů kolmo od svislé roviny krajního vodiče bylo možné pěstovat porosty do takové výše, aby se při pádu nemohly dotknout vodičů vedení.

3. Hospodářská úprava

a) statut elektrovodů

Elektrovody na lesní půdě jsou podle vyhlášky MZe č. 84/96 Sb. součástí tzv. bezlesí, které jsou součástí lesních pozemků. Národní inventarizace lesů také hovoří o bezlesí, když uvádí, že součástí bezlesí jsou plochy nad produktovody a pod elektrovedy, které procházejí lesem nebo které se nacházejí na okraji lesních pozemků. Nicméně pro účely inventarizace se nesleduje dřevinná vegetace pokrývající toto bezlesí.

b) rozdělení lesa

Elektrovody jsou ideální linií pro účely rozdělení lesa. I když jejich výstavba samozřejmě nerespektuje stávající rozdělení, tak elektrovedy vytváří nové linie, které jsou využitelné z hlediska důležitosti jako hranice oddělení, u vedení nižších napětí jako hranice dílce.

c) lesní dopravní síť

Vzhledem k tomu, že kvůli údržbě elektrovodů musí být volný pruh v linii elektrovodu umožňující dopravu materiálu a pracovníků, tak ve vhodných terénních podmínkách lze využít tohoto pruhu i jako součásti lesní dopravní sítě s určitým omezením v rámci nakládky. S pomocí hydraulické ruky či jiných zvedacích zařízení (jeřáb) nelze nakládat dříví na vozidla v ochranném pásmu elektrického vedení, neboť by mohlo dojít k přiblížení k vodičům a k ohrožení majetku, zdraví či životů. Sklárky dříví by se tedy situovat k elektrovedům neměly. Při zákresu map se ale často zapomíná zakreslit cesty pod elektrovedy jako součást lesní dopravní sítě.

d) vývoj a tvorba porostů

Na hraně porostu se vytváří specifické růstové podmínky, protože porost je z jedné strany vystaven přímému světlu. V rámci vývoje porostu od kultury či mlaziny nedochází k samovolnému čištění od větví a krajní stromy jsou tak hluboce zavětřené až k zemi. Také vývoj keřové složky je intenzivnější než v porostu. Vzniká tak plášť porostu, který mimo své ochranné působení proti pronikání větru do porostu plní hlavně ekologické funkce, kdy dochází ke zvýšení biodiverzity jednak rostlinné a poté na ni navazující biodiverzitu živočichů vázaných na jednotlivé druhy či skupiny rostlin. Jiná situace nastává v momentě, výstavba elektrovodu rozdělí dospívající či dospělý porost. Sice se mohou u některých dřevin (dub, jilm, habr, lípa) objevit výhony z adventivních pupenů, ale obecně k nějakému zapláštění porostu nedojde. Keřová složka se objeví a často

se objevuje zmlazení. Z hlediska růstu je u krajních stromů vyšší tloušťkový přírůst související s větší plochou asimilačních orgánů. Kvalita dříví je samozřejmě nižší kvůli hlubokému zavětvení.

Při plánování obnovy v porostech navazujících na větrolam je dobré si uvědomit plusy a minusy ekotonu, tedy hranice mezi ekosystémy. V rámci uplatnění směsi dřevin a zajištění minimálního podílu melioračních a zpevňujících dřevin je vhodné obnovit okraje porostů dřevinou, u které je její produkční a hodnotový potenciál v daných přírodních podmínkách (daném hospodářském souboru) nejnižší, ale která zároveň velmi dobře plní své mimoprodukční funkce. Z těchto hledisek je nejvhodnější lípa (*Tilia sp.*), v nižších polohách habr (*Carpinus betulus*) či babyka (*Acer campestre*).

Okraj porostů slouží i jako refugium dřevin, které z nejrůznějších důvodů jsou na okraji zájmu, i když jejich hodnotový potenciál je vysoký. V nižších polohách tak přežívá jilm polní (*Ulmus minor*), jehož populace byla zdevastovaná grafiozou a druh přežívá v podobě keřů či nízkých stromů v ekotonech. Dále je to třešeň ptačí (*Cerasus avium*), jejíž hodnotový potenciál je velmi vysoký (mimořádně cenné dřevo, plody - třešňovice a květy - med), ale která je zatím na okraji zájmu, zejména u drobných vlastníků lesa. Je tedy vhodné v rámci uplatnění melioračních a zpevňovacích dřevin rozšířit spektrum dřevin v rámci uvedených v příloze vyhlášky č. 83/96 Sb. v daných hospodářských souborech.

V rámci dlouhodobého plánování takto vytvořený okraj lesa může být vyloučen z obnovy, jednak z důvodů nízké kvality dříví a jednak pro své mimoprodukční funkce zejména pro udržení biodiverzity. Znamená to, že obnova holosečným způsobem se zastavuje cca 5 m od okraje lesa. V doporučených dřevinných složeních má zvláštní postavení vrba jíva (*Salix caprea*), jejíž listový opad při rozkladu uvolňuje nejvíce živin.

Doporučená cílová druhová skladba (mimo keřů) v okrajích lesa ve vybraných hospodářských souborech v kategorii lesů hospodářských. Vzhledem k tomu, že horské hřebeny jsou výjimečně přecházeny elektrovody, nebyly do výčtu zahrnuty HS v horských polohách (lesní vegetační stupně 7, 8, 9):

HS	cílová druhová skladba
195	DB2, JS2, LP2, JL1, HB1, TP, BB2, JV
197	DB1, JS3, LP1, JL1, HB1, TP, BB2, JV1
198	JS2, LP2, J1L, TPC1, BB3, TP1
215	DB2, LP2, HB3, BB1, JIV1, TR1
233	DB2, BO1, LP4, HB3, BK, JIV
235	DB3, LP6, HB3, BK1, JIV
251	DB2, LP3, BK, HB3, BRK1, TR1, JIV
255	DB3, LP2, HB2, BK, BRK2, TR1
257	DB3, LP2, HB2, BK, BRK2, TR1, JIV
297	OL5, JS3, BR2, OS1, JIV
411	BK2, KL2, JD1, LP3, TR1, SM, BO1, JIV
416	BK3, KL3, JD1, LP1, TR1, BO1
451	BK2, SM1, KL2, LP2, JD1, JL, TR1, HB1, JIV
453	BK3, BO2, KL1, LP2, JD1, JL, TR1, DB, JIV
456	BK5, KL2, LP2, HB1, JL, JS, TR
457	DB2, BK2, KL1, LP2, JS, HB2, TR1, BRK
511	BK 2, SM2, JD 1, KL2, LP2, JS, JL1, JIV
516	BK4, KL2, JD1, LP 2, JS, JL1
531	BK3, SM2, BO 1, JD2, KL, LP2, DB, JL, JIV
533	BK3, SM2, BO 1, JD2, KL, LP2, DB, JIV
536	BK5, SM2, JD1, LP2, KL, DB
551	BK4, SM2, JD2, LP2, KL, DB
556	BK6, SM1, JD2, LP1, KL, DB
571	BK3, SM3, JD3, OL1, JS, BR, VR
576	BK4, SM2, JD3, OL1, BR, JS, VR
591	BK1, SM2, JD3, OL3, KL, BR, VR1
597	BK1, SM2, JD3, OL4, KL, BR, VR1

e) rizika

Elektrovody ale také přinášejí určitá rizika, zejména pokud rozdělují rozsáhlejší monokultury. Výstavba elektrovodů nesleduje vnitřní prostorovou úpravu lesa, jejich směr je dán účely přenosu energií. Ze všech možných škodlivých činitelů se nejvíce projevuje vítr. Porosty, jejichž statická stabilita je nižší (vysoký štíhlostní koeficient, podmáčené půdy), jsou mimořádně ohrožené a jejich odhalené stěny u elektrovodu snáze podléhají větru. Na hraně porostu se také více usazuje jinovatka a námraza, stejně tak jako o jiných porostních okrajů. Některé stromy po náhlém uvolnění trpí korní spálou či změnou hydrologickým poměrů, což může vést k jejich úhynu. Jehličnaté stromy se pak stávají útočištěm kůrovců. Nicméně toto nebezpečí není tak závažné v porovnání se škody abiotickými činiteli. Navíc u stěn lze velmi jednoduše umístit feromonové lapače. Jelikož při obnově se předpokládá větší zastoupení listnáčů v okraji porostu, jsou více ohroženy okusem zvěře. Navíc zvěř vychází na pastvu na volné plochy pod elektrovody. Z důvodu prevence škod je nutné pečlivě dbát na ochranu sazenic proti zvěři a zvýšit lovecký tlak.

4. Závěr

Na závěr lze konstatovat, že i když elektrovody narušují kompaktnost lesních porostů a jsou umělým krajinným prvkem, je možné jich využít pro plnění mimoprodukčních funkcí lesa a začlenit je do běžného hospodaření s lesními porosty.

Kontakt

Ing. Lubomír Šálek

Katedra hospodářské úpravy lesů, Fakulta lesnická a dřevařská

Česká zemědělská univerzita v Praze

Kamýcká 129, 165 21 Praha 6 - Suchbát

NOVÉ TRENDY V HOSPODAŘENÍ NA LESNÍCH POZEMCÍCH V OPV A PROBLEMATIKA JEJICH ÚDRŽBY

**Praktické zkušenosti s hospodařením pod elektrovody
na LHC Náměšť nad Oslavou**

**Ing. Vojtěch Fučík, Ivo Múhlhansl
LČR, s. p., LS Náměšť nad Oslavou**

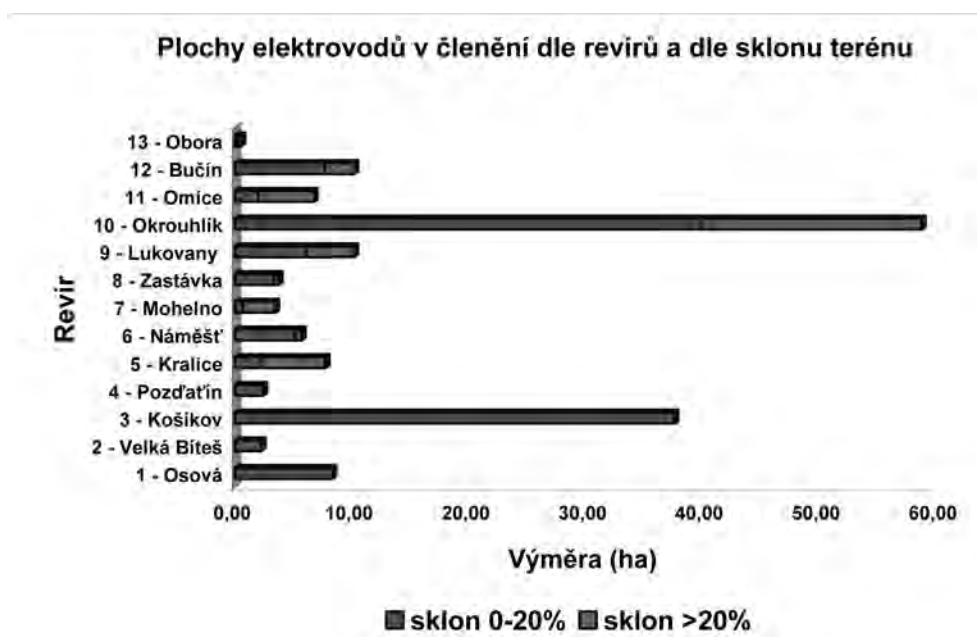
Elektrovody a energovody byly intenzivně budovány již od první poloviny 50. let 20. století. Jejich výstavbou vznikla rozsáhlá plocha bezlesí, která od lesního hospodářství vyžaduje na rozdíl od zemědělství výrazné změny ve způsobu jejího obhospodařování. Využití bezlesí pod elektrovody nebo nad ostatními produktovody je z lesnického pohledu dlouhodobý a obtížně řešitelný problém. Zejména po roce 2000 se však této problematice věnuje zvýšená pozornost. Lze konstatovat, že do dnešního dne se u podstatné části těchto holin nepodařilo ani částečně obnovit jejich původní produkční charakter. Hospodaření pod elektrovody je třeba řešit již z toho důvodu, že v nedávné době byly provedeny jejich opravy (např. výměna drátů, vyvaření konstrukce, nátěr, betonáž patek) a předpokládá se jejich další využití po dobu desítek let.

Nevyužitá plocha bezlesí pod elektrovodem

Z celkové plochy lesů obhospodařovaných LS Náměšť nad Oslavou činí elektrovody a energovody 158ha, což je 0,9%.

Pro zamýšlené hospodářské využití můžeme uvažovat pouze s plochami, které jsou celoročně přístupné po vlastní dopravní síti, lze je obhospodařovat vzhledem ke svažitosti běžnými mechanizačními prostředky (sklon terénu do 20%) a jejichž půda není silně podmáčená. Přitom je nutné splnění všech těchto podmínek současně. V důsledku toho dosahuje celková výměra potenciálně vhodných ploch asi 110 ha.

Teoreticky lze uvažovat s využitím lesních pozemků v ochranných pásmech vedení např. na:

- zemědělská políčka jako deputátní požitky zaměstnanců lesního provozu,
- lesní maloškolky pro produkci sadebního materiálu,
- produkci březového proutí na výrobu košťat,
- produkci biomasy pro energetické účely,
- plantáže vánočních stromků a ozdobného klestu,
- myslivecká políčka pro zvěř,
- trvalé travní porosty,
- zvěřníky.

Zemědělská políčka jako deputátní požitky zaměstnanců lesního provozu, lesní maloškolky pro produkci sadebního materiálu a březové proutí na výrobu košťat můžeme v současné době označit jako historické a dnes již přežitě formy způsobu obhospodařování bezlesí pod elektrovedy.

Produkce biomasy pro energetické účely

Zdrojem energetické biomasy v České republice může být nejen dřevní odpad z dřevozpracujícího průmyslu a lesní těžby (piliny, hobliny, kůra, štěpka, větve, materiál z prořezávek, palivové dříví, dřevěné brikety a pelety), ale také dřeviny účelově pěstované na lesních pozemcích v OPV. Tento způsob hospodaření je však výrazně limitován energetickým zákonem č. 458/2000 Sb., a to maximální povolenou výškou porostu, která činí pouhé 3m (i v případě, že elektroved probíhá nad údolím). Za nejvhodnější dřeviny k tomuto účelu lze považovat topoly a vrby. Doba obmýetí se zde pohybuje od jednoho do pěti let podle úrodnosti stanoviště. Z těchto kultur je produkována biomasa většinou ve formě štěpky. Kultura je zakládána výhradně řízkem. Po celou dobu obmýetí se provádí v meziřadách celoplošná kultivace. Obnova porostu probíhá pařezovými výmladky.

Celková doba kultury zřejmě nepřesáhne 15 let, ale může to být i méně, neboť porost často opakovaným řezem trpí a řada jedinců začne postupně odumírat. Výše produkce se v současné době v závislosti na stanovišti pohybuje mezi 15 - 20t sušiny za rok. V těchto kulturách se pochopitelně žádné vyvětřování ani probírky neprovádí, ale nezbytné je provádět přihnojování. Ekonomické zhodnocení pěstování je nutné začít od finančně nejnáročnější operace a tou je oplocení a celoplošná příprava půdy. Cena řízků se pohybuje od 3,- do 4,- Kč/ks. Pěstební činnost spočívá v jedné až dvou okopávkách za rok v prvních dvou letech po výsadbě a ve dvou až třech kultivačních diskách (popř. podzimní orba) za rok, po dobu uvedenou v pěstebních postupech. Pak jsou zde náklady na těžbu. Do kalkulace by bylo potřeba zahrnout i režii, daň ze zisku a pojištění. Výnosy jsou tvořeny produkcí 15 -20t sušiny/ha/rok. V ČR byly založeny první rozsáhlejší výsadby koncem 90. let. V současné době jsou snahy o seriózní výzkum, ale zatím je jeho rozsah nedostatečný. LS Náměšť nad Oslavou považuje pěstování dřevin pro energetické účely za zajímavou možnost využití lesních pozemků v ochranných pásmech vedení, a proto bude nadále sledovat vývoj této problematiky a reagovat na něj.

Plantáže vánočních stromků a ozdobného klestu

Při pěstování vánočních stromků na plantážích je optimální doba obmýti 6 - 8 let. Je nutné odstraňovat krnící, silně potlačené, ale i výrazně předrůstavé jedince. Častým pěstebním opatřením je tvarování a ořez stromků. Stromky se sestřihují každoročně od dosažení výšky 60 - 90 cm, případně když délka terminálu přesahuje asi 30 cm. Aby se vytvořila požadovaná kónická koruna sestřihují se i postranní prýty. Při zakládání plantáží vánočních stromků se vysazuje pouze kvalitní, tříděný sadební materiál. Doporučená výška je 15-30 cm, s odpovídající tloušťkou kořenového krčku. Nejrozšířenější je jarní výsadba. V poslední době je nejžádanějším vánočním stromkem jedle, smrk pichlavý, borovice černá, borovice lesní a smrk ztepilý. Smrk na plantáži vysazujeme jako sazenice 2/1; 2/2 v počtu 6 - 7 tisíc/ha, borovice vysazujeme jako semenáčky 2/0; 3/0 v počtu 2,5 - 3,5 tisíc/ha a jedli vysazujeme jako sazenice 2/2; 3/2 v počtu 2,5 - 3,5 tisíc/ha. Důležité je hnojení plantáží vánočních stromků. Druh hnojiva a jeho množství se určuje zásadně podle druhů dřevin a pedologických rozborů. Hnojí se časně na jaře buď jednotlivě ke stromkům, nebo celoplošně NPK hnojivem. Dále se musíme věnovat ochraně stromků proti buření (mechanická, chemická), ochraně proti houbám (u borovice sy-pavka), ochraně proti hmyzu (lapací kůry proti klikorohu, příp. insekticidy) a v neposlední řadě i ochraně proti zvěři a myšovitým. Zvláštní pozornost věnujeme vlastní těžbě a předprodejní úpravě stromků - balení (provaz, plastické sítě).

Na plantáži je možné těžit první vánoční stromky po šesti letech od jejího založení

V případě pěstování bez oplocení se nám může výrazným způsobem prodloužit doba do sklizně stromků z důvodu zvýšených škod zvěří. Pěstovat jedle bez oplocení je téměř neřešitelný úkol. Proto by plantáž vánočních stromků měla být řádně oplocena, a to pokud možno takovým způsobem, aby plot plnil svůj účel po delší časové období než je obmýtí plantáže. Pro tento účel se jako nejvhodnější jeví oplocení s betonovými sloupky. V případě využití lesního pozemku v ochranných pásmech vedení si musíme uvědomit, že většina plantáží pod elektrovody bude mít obdélníkový tvar, který zvýší náklady na zřizované oplocení. Dále musíme uvažovat, že přes většinu takto založených plantáží vede celoročně využívaná lesní dopravní síť. Mnohdy je tedy nutné zřídit v oplocení pevné a stabilní brány. V poslední době v našem regionu vznikla díky soukromým subjektům řada plantáží vánočních stromků na zemědělské půdě, kterým může lesní správa jen velmi těžko konkurovat. A to jak v cenách, tak v množství dodaného zboží. Jejich plantáže na rozdíl od mnoha elektrovodů leží v těsné blízkosti i v zimě udržovaných cest, což je hlavní podmínka při hromadné expedici stromků např. kamionem. Předvánoční ostraha velké oplocené plantáže umístěné v přehledném terénu je podstatně snazší než ostraha jednotlivých plantáží pod elektrovody rozptýlených po revíru či celé lesní správě.

Účelně založená 25 hektarová plantáž vánočních stromků na zemědělské půdě je přístupná i v zimním období. Ostraha plantáže je placená ve mzdě na dobu určitou po celé předvánoční období a má k dispozici zateplenou maringotku.

V současnosti na LS Náměšť nad Oslavou vzhledem k malému počtu plantáží na lesních pozemcích v OPV prodávají vánoční stromky odběratelům revírníci. Souběžně s tím se vyhodnocují nejvhodnější lokality k zakládání větších plantáží přístupných i v zimním období a s možností jednoduché ostrahy ze strany lesního personálu.

Myslivecká políčka pro zvěř

Značným problémem současného lesního hospodářství jsou vysoké škody působené zvláště spárkatou zvěří. Jedle a listnáče bez mechanické nebo chemické ochrany nemají šanci odrůstat. Neúměrně se prodlužuje doba do jejich zajištění a zužuje se prostor pro zmlazování lesa přirozenou cestou. Charakter dnešní krajiny je silně poznamenán dlouhodobou a intenzivní hospodář-

skou činností člověka. V lesích se dlouhodobě převáděly smíšené porosty s dostatkem měkkých okusových dřevin na jehličnaté monokultury a v zemědělství byla doprovodná rozptýlená zeleň odstraněna z polí v době kolektivizace rozoráním mezí. Drobná zvěř (koroptev, zajíc) z polní krajiny téměř vymizela, naproti tomu se zvýšily stavy zvěře spárkaté, které se i přes intenzivní lov v posledních desetiletích nedaří snižovat.

I kdyby se podařilo v lesních honitbách snížit stavy zvěře spárkaté na minimální množství přípustné zákonem, nelze očekávat takové snížení škod, že by lesní hospodář nemusel provádět ochranu dřevin proti okusu, ohryzu a vytloukání – spárkatá zvěř bude nadále při vyhledávání potravy preferovat méně zastoupené druhy potravy, tedy i dřevin. Z toho vyplývá, že v rámci snižování škod zvěří nejenom na lesních kulturách a porostech by měly k tomuto problému přistupovat integrovaně všechny subjekty a organizace, které využívají krajinu ke své hospodářské činnosti. Mimo zvýšený odstřel zvěře, intenzivní mysliveckou péči o příkrmování zvěře v době nouze a kvalitně prováděnou ochranu lesních kultur by se měla rozšířit spolupráce se všemi zainteresovanými vlastníky zemědělských pozemků na zvyšování úživnosti honiteb cestou výsadby plodonosných dřevin, a zvláště by se měla zvýšit v honitbách obhospodařovaná plocha celoročních potravních políček. Zvěřní políčka je potřeba situovat na nevyužitých zemědělských pozemcích ležících uvnitř lesních celků nebo jako potravní pásy na hranicích pole – les. Jejich obhospodařování musí probíhat v řádných agrotechnických lhůtách. Lov zvěře na políčkách by měl být omezen na minimální míru. Políčka musí v první řadě plnit funkci potravní, klidové a pobytové plochy pro zvěř. Dostatečná výměra a vhodné plošné rozmístění zvěřních políček po revíru může během relativně krátké doby výrazným způsobem snížit škody zvěří na sousedních lesních a zemědělských kulturách.

Zákon č.449/2001 Sb. o myslivosti v §11 odst.1 stanovuje povinnost uživatelům lesních honiteb v zájmu ochrany zvěře zakládat políčka pro zvěř. Vzhledem k absenci zemědělských pozemků uvnitř větších lesních celků připadají v úvahu pro zakládání zvěřních políček právě lesní pozemky v ochranných pásmech vedení. Na LS Náměšť nad Oslavou se podařilo po jednání s uživateli některých lesních honiteb rekultivovat na náklady myslivců část těchto pozemků. V současné době se ale řeší problém vhodné druhové skladby zvěřních políček, která by byla nejvíce atraktivní zvláště pro spárkatou zvěř a svou úživností by poskytovala zvěři potravu v průběhu celého roku po dobu několika let, bez nutnosti každoroční úpravy. Jako nejvýhodnější se jeví potravní políčka s porosty lesního žita (*Secale cereale multicaule*), ovsa setého (*Avena sativa*), topinamburu (*Helianthus tuberosus*), kukuřice (*Zea mays*), lupiny (*Lupinus albus*, *L. perennis*), krmné kapusty (*Brassica rapa Tyfon*) nebo jetelotravních porostů.

Velmi často doporučovanou pícninou pro zvěř je **lesní (svatojánské) žito**, které je pro svou nenáročnost na půdu, klima a agrotechniku velmi vhodnou pícninou zejména do monokulturních jehličnatých lesů. Seje se samostatně nebo s ovsem a bez hnojení. Po spasení ovsa zvěří, žito do podzimu vyrostě do výšky až 20cm a tato zelená hmota ozimu je k dispozici zvěři jako kvalitní pastva až do pozdního jara. V druhém roce porost žita dává zrno, které opět slouží jako potrava zvěři. Do žita se může přisévat kmín. Kořeny kmínu velmi ráda bere ze země zvěř černá. Jako víceletý porost se nabízí také směska ovsa setého s podsevem jetele lučního nebo švédského.

Další vynikající víceletou plodinou, kterou lze pěstovat na jednom místě 4-8 let je **topinambur**. Býložravá (nejčastěji srnčí) zvěř, spásá zelenou hmotu topinamburu. Hlízy jsou pak výborným krmivem zejména pro černou zvěř a bažanty. Významná je i funkce krytu pro zvěř. Lze jej pěstovat i na málo úrodných půdách a je nenáročný na podnebí. Odolává suchu, chorobám, škůdcům i chladu (hlízy odolávají teplotám do -30°C).

Z lupin je pro myslivecké účely nejvhodnější **vlčí bob vytrvalý**. Pernatá i spárkatá zvěř se v něm ráda zdržuje a bere semena i zelenou hmotu. Roste i na neúrodných půdách. Můžeme jej považovat za meliorační rostlinu poskytující zvěři úkryt i potravu. Na vlhčích lokalitách lze sít lupinu i s ovsem.

Na bohatších půdách a v teplejších oblastech je dobré potravní políčka pro zvěř osévat **kukuřicí**. Zelená hmota kukuřice je během celého období vegetace spásána spárkatou zvěří, zatímco zrno je vhodné především pro černou zvěř, bažanty, kachny a v menším množství i pro přežvýkavce.

Zvěřní políčko oseté kukuřicí. V pravé části lze vidět pruh potravní směsky pro drobnou zvěř (proso, pohanka, jarní ječmen) a vrbový zvěřník.

Na políčkách lze s úspěchem pěstovat krmné brukvovité rostliny neboli **krmnou kapustu** a nahrazovat jí klasická dužnatá krmiva. Dužnatá krmiva hrají ve výživě a přikrmování zvěře velký význam, zejména pro velké množství vázané vegetační vody, které má zvěř v zimním období nedostatek. Právě nedostatek vody, kterou zvěř hledá v rostlinných pletivech, je jednou z příčin okusu a ohryzu na lesních porostech. I když tradiční krmiva jako krmná řepa, cukrovka, tuřín a krmná mrkev nezavrhujeme, zdá se, že nejvhodnější náhradou jsou brukvovité rostliny, pro něž je charakteristická mrazuvzdornost, snadné zimní předkládání a nenáročná agrotechnika.

V lokalitách s nedostatkem luk a pastvin nebo uprostřed velkých lesních komplexů je nutné zakládat i **trvalé travní porosty**. Jsou nezastupitelnou součástí každé honitby a jejich plošné zastoupení by mělo odpovídat stavům zvěře. Význam trvalých travních porostů spočívá v poskytnutí relativně nejpestřejší a nejpřirozenější potravy býložravé zvěři v podmínkách intenzivní zemědělské a lesní výroby, a to v podobě plynulého nárůstu čerstvé píce po celé vegetační období (březen – říjen). Protože se na travních porostech minimálně používají přípravky na ochranu rostlin, nacházejí zde životní prostředí drobní živočichové, především hmyz, kteří na orné půdě nemají naději přežít. Složení trvalého travního porostu je velmi různorodé vlivem velkého množství rostlinných druhů a ekologických podmínek. Důležité je zakládat a udržovat takové porosty, které zajišťují maximální produkci vysoce hodnotného krmiva. Požadovanou kvantitativní i kvalitativní produkci nám zajistí jen směsi tvořené převážně kulturními trávami, jetelovinami a některými vybranými druhy bylin.

Bezlesí uprostřed většího lesního celku rekultivované na trvalý travní porost

V ochranných pásmech vedení, která nelze pro nepřístupnost obhospodařovat běžnou zemědělskou technikou, můžeme zakládat **zvěřníky** vhodné pro odváděcí okus zvěře. Jedná se o kultury tvořené některými druhy sladkých vrb (v. trojmužná, v. košíkářská), topolů, dubů, jasanů, keřů, akátů apod. Ve zvěřnicích je nutné po určitém čase veškeré dřeviny seříznout, aby se porost zmladil pařezovou nebo kořenovou výmladností do nových měkkých a pro zvěř atraktivních prýtů. Zvěřníky mají výborné dietetické vlastnosti, navíc jsou zdrojem pro výrobu letniny.

Zvyšování úživnosti honiteb na lesních pozemcích v ochranných pásmech vedení se v současné době jeví jako nejefektivnější forma obhospodařování těchto ploch, a to zvláště z důvodu snižování škod zvěří na lesních porostech. Lesní správu obhospodařování pozemků v ochranných pásmech vedení mysliveckými subjekty nijak ekonomicky ani personálně nezatěžuje a při rozšíření rozsahu těchto činností zcela jistě dojde i k lokálnímu snižování škod působených zvěří, na jejichž sanaci se v lesním hospodářství každoročně vynakládají nemalé finanční prostředky.

Závěr

Závěrem lze říci, že výše uvedené způsoby praktického využití lesních pozemků v ochranných pásmech vedení nejsou jediné možné, ale jsou v současnosti nejběžnější. Další možnosti využití ploch pod elektrovedy jsou např. vybudování mysliveckých zařízení (krmeliště, vnaďiště a lovecká zařízení), v rámci lesní dopravní sítě výstavba točny pro odvozní soupravy, pěstování a sběr léčivých rostlin, pěstování a sběr lesních plodů, vybudování dětských hřišť a odpočinkových zákoutí, výstavba cyklostezek atd. Tyto činnosti však jsou dnes uplatňovány velmi zřídka a mají pouze lokální význam.

Ať už je způsob obhospodařování lesních pozemků v ochranných pásmech vedení jakýkoli, je vždy nutné posoudit reálnost realizace dle následujících kroků: existence zdroje, legislativní omezení, situace na trhu, technické vybavení, pracnost a ekonomika výroby.

Literatura:

Libosvár, F., 1986. Políčka pro zvěř, Praha, SZN

Mottl, J., 1989. Topoly a jejich uplatnění v zeleni. Aktuality VŠÚOZ Průhonice

Mottl, J., Špalek, V., 1961. Pěstujeme topoly. Praha, SZN

Mühlhansl, I., 2007. Projekt OLH

Řehák, L., a kol., 2002. Zákon o myslivosti s komentářem, Venator

Vincent, G., 1946. Topoly - dřeviny budoucnosti, Brno

Vincent, G., Špalek, V., 1954. Topoly, jejich pěstování a dřevní produkce. Praha, SZN

Kontakt

Ing. Vojtěch Fučík, Ivo Mühlhansl
LČR, s.p., LS Náměšť nad Oslavou

ÚDRŽBA OCHRANNÝCH PÁSEM ELEKTROVODŮ Z POHLEDU ČIŽP

Ing. Martin Baranyai
ČIŽP, Oblastní inspektorát Hradec Králové

V průběhu roku 2006 obdržela Česká inspekce životního prostředí (ČIŽP) několik podnětů od občanů a obcí ve věci údržby ochranných pásem vedení (OPV) pod elektrovedy na lesních pozemcích. Jednotlivé případy byly řešeny inspektory oddělení ochrany lesa a oddělení ochrany přírody v působnosti oblastních inspektorátů (OI) Liberec, Hradec Králové a Praha. Většina podnětů poukazovala na zásah do lesní půdy po využití technologie frézování, částečně i na odkácení okrajových stromů, které tvořili porostní plášť.

Na základě uvedených podnětů provedli inspektoři kontroly v souladu se zákonem ČNR č. 282/1991 Sb., o České inspekci životního prostředí a její působnosti v ochraně lesa (zákon o inspekci) a zákonem č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny (ZOPK). V rámci venkovních šetření bylo kontrolováno dodržování povinností vyplývajících ze zákona č. 289/1995 Sb., o lesích (lesní zákon) a ZOPK při výkonu oprávnění vyplývajícího z ustanovení § 24 odst. 3 písm. g) zákona č. 458/2000 Sb. (energetický zákon).

ČIŽP OI Praha v rámci svých šetření zjistil, že v rámci údržby OPV přenosové soustavy byla uplatňována technologie frézování kořenových systémů odstraněných dřevin. ČIŽP se společností ČEPS, a.s., zahájila v listopadu 2006 správní řízení o omezení škodlivé činnosti podle § 66 ZOPK, ve kterém dne 20.11.2006 vydala předběžné opatření č.j. 41/OOP/ 0635595.01/06/PKK podle § 61 odst. 1 správního řádu, kterým bylo příkázáno společnosti ČEPS, a.s., zdržet se škodlivé činnosti spočívající v likvidaci dřevin v ochranném pásmu nadzemního vedení přenosové soustavy frézováním kořenových systémů odstraněných dřevin při výkonu oprávnění vyplývajícího z ustanovení § 24 odst. 3 písm. g) energetického zákona. V závěru tohoto správního řízení bylo vydáno dne 8.1.2007 rozhodnutí ve věci č.j. 41/OOP/ 0635594.03/06/PKK, ve kterém ČIŽP společností ČEPS, a.s., zakázala podle § 66 ZOPK používat v ochranném pásmu nadzemního vedení přenosové soustavy na území České republiky technologii, spočívající ve frézování kořenových systémů odstraněných dřevin nebo používat technologie podobné, které by způsobovaly změny půdních poměrů a původních vegetačních bylinných struktur. Technologie frézování v OPV byla kvalifikována jako škodlivá vůči přírodním ekosystémům, neboť při ní docházelo k nežádoucím změnám půdních poměrů ve smyslu destrukce edafonových systémů a k totálnímu zničení původního bylinného krytu, včetně bezobratlých živočichů a druhů obratlovců s omezenou mobilní schopností. Sekundárně tato technologie způsobovala velmi rychlou a intenzivní ruderalizaci přírodního prostředí s důsledkem narušení průběhu sukcesního vývoje a degradace původních biologických hodnot. S ohledem na uvedené skutečnosti ČIŽP pracuje na sjednocení přístupu inspektorů k otázce používání těchto technologií v OPV, kde by v odůvodněných případech mohlo dojít k omezení využívání technologie frézování i ostatním společnostem, v jejíž správě jsou elektrovedy přenosová síť.

Inspektoři ČIŽP OI Liberec zjistili, že při údržbě OPV v k.ú. Rovensko pod Troškami byla v průběhu června 2006 použita technologie, při které bylo provedeno i frézování půdního povrchu na ploše cca 1,40 ha. Při tomto frézování byl narušen půdní kryt a došlo k zásahu do bylinného pokryvu a kořenového systému. Na cca 15 % vyfrézované plochy byl obnažen písčité půdní horizont a v místech, kde sklon přesahoval kritický sklon svahu pro výskyt svahových rýh na nechráněných půdách se následně projevila eroze. Konkrétně bylo zjištěno šest erozních rýh o hloubce 5 až 15 cm a celkové délce asi 33 m. Vznik těchto rýh byl v příčinné souvislosti s frézováním půdního povrchu, což bylo v průběhu šetření jednoznačně prokázáno. Na základě zjištěných skutečností bylo zahájeno správní řízení se společností, která údržbu OPV realizovala, v jehož závěru jí byla uložena pokuta za ohrožení životního prostředí v lesích podle § 4 písm. c) zákona o inspekci. ČIŽP v tomto případě konstatovala, že při údržbě OPV byly porušeny povinnosti vy-

plývající z ustanovení § 13 odst. 2 písm. d) a ustanovení § 13 odst. 3 písm. a) lesního zákona, jakož i porušení zákazu dle § 20 odst. 1 písm. b) téhož zákona. Porušení zmíněných ustanovení lesního zákona bylo ČIŽP kvalifikováno jako poškozování životního prostředí ve smyslu § 8 odst. 2 zákona č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, dle kterého poškozování životního prostředí je zhoršování jeho stavu znečištěním nebo jinou lidskou činností nad míru stanovenou zvláštními předpisy. Vlivem působení tekoucí vody na obnaženém písčitém půdním horizontu a sklonu přesahujícím kritický sklon svahu pro výskyt plošných erozí (2-14%) a pro výskyt svahových rýh (4-29%) dochází k vyplavování drobných zrnitostních frakcí a přemísťování půdy, při kterém dochází k její degradaci. Tím je zpomalována obnova humusového půdního horizontu i vegetačního krytu a dochází k oddalování obnovy plnění půdoochranných, ekologicko-stabilizačních i hydricko-vodohospodářských funkcí lesa. Podle ČIŽP, v tomto případě voda způsobující eroze v této lokalitě působí jako škodlivý fyzikální faktor (abiotický činitel) a důvody pro oddalování plnění funkcí lesa jako škodlivý kombinovaný faktor (abiotický a biotický činitel) ve smyslu ustanovení § 2 písm. f) lesního zákona (škodlivými činiteli jsou škodlivé organismy, nepříznivé povětrnostní vlivy, imise a fyzikální nebo chemické faktory, způsobující poškození lesa"). Rozhodnutí ČIŽP z 25.10.2006 bylo v odvolacím řízení zrušeno a vráceno k novému projednání, v průběhu roku 2007 bylo provedeno další šetření v této věci, nové rozhodnutí ČIŽP ze dne 27.4.2007 bylo v odvolacím řízení potvrzeno a nabylo právní moci dne 20.6.2007. Jelikož lesní ekosystém se vyvíjí dlouhodobě jako provázaný systém mezi rostlinami, živočichy, půdou a klimatickými vlivy, ČIŽP považuje technologii zvolenou údržbě OPV v k.ú. Rovensko pod Troskami za neslučitelnou s trvale udržitelným plněním funkcí lesa.

Inspektoři ČIŽP OI Hradec Králové provedli v roce 2006 dvě kontroly v k.ú. Opočinek a v k.ú. Neznášov na základě podnětů ve věci údržby OPV pod elektrovedy v lesích, během kterých však nebylo zjištěno narušení půdy, které by bylo možné klasifikovat jako ohrožení životního prostředí v lesích. Jako problematické bylo hodnoceno vykácení okrajových stromů na hranici OPV v k.ú. Neznášov, které zde několik desetiletí tvořily porostní plášť a zajišťovaly stabilitu okolních lesních porostů vůči větru. Při šetření byly dálkoměrem ověřeny vzdálenosti vykácených stromů od krajního vodiče vedení předmětného elektrovedu V452, při kácení v srpnu a září 2006 byla dodržena stanovená vzdálenost od krajního vodiče vedení, v tomto případě 25 m. Zástupci společnosti ČEPS a.s. předložili na jednání kopii rozhodnutí ONV v Lounech ze dne 2.4.1971, kterým byla pro vedení 400 kV Neznášov – Výškov stanovena šířka ochranného pásma 25 m od krajního vodiče. Současný rozsah OPV pro vedení 400 kV je stanoven v rozsahu 20 m od krajního vodiče, proto ČIŽP považuje vykácení stromů z porostního pláště za nadbytečné a ohrožující stabilitu okolních porostů, nicméně v souladu s limity stanovenými příslušným orgánem státní správy pro tento elektroved.

V únoru 2007 byla ze strany Ministerstva životního prostředí svolána porada zástupců organizací, zajišťujících údržbu OPV, ke které byli přizváni pracovníci ČIŽP. Na poradě byly prezentovány problematické případy ze strany ČIŽP a stručně projednány stávající metodiky k realizaci údržby OPV, které mají jednotlivé organizace vypracovány pro své dodavatelské subjekty. Cílem tohoto jednání byla harmonizace metodik, aby se minimalizovaly nedostatky zjištěné při kontrolách ČIŽP a omezila se správní řízení se sankcemi.

Dle názoru ČIŽP by měl být záměr údržby OPV na lesních pozemcích (tj. termín, lokalita, rozsah a zamýšlená technologie) oznámen nejen orgánům ochrany přírody, ale i místně příslušnému orgánu státní správy lesů na úrovni obce s rozšířenou působností, který by s ohledem na místní podmínky mohl stanovit opatření pro zmírnění negativních dopadů na lesní ekosystémy.

Dne: 3.12.2007

Zpracoval: Ing. Martin Baranyai

Kontakt

Ing. Martin Baranyai

Česká inspekce životního prostředí, Oblastní inspektorát Hradec Králové

Resslova 1229, 50002 Hradec Králové

ELEKTROVODY Z POHLEDU OBČANA – POUTNÍKA PO KRAJINĚ

Ing. Pavel Kyzlík, Mgr. Iva Kubátová
Česká lesnická společnost

V roce 1889 postavil Ing. Eiffel pro světovou výstavu v Paříži 321 m vysokou ocelovou vyhlídkovou věž. Tehdy se umělci bouřili a požadovali po skončení výstavy okamžitou demontáž. Veřejné mínění však technickou krásu řešení ocenilo a Eifellovka se rychle stala nepostradatelným symbolem Paříže a Francie.

Pohlédneme-li na stožáry přenosové soustavy z hlediska účelnosti, technického a estetického hlediska jako na malé „eiffelovky“ v přírodě, shledáme, že některé typy stožárů jsou velmi zajímavé, pohledné a líbivé. Pracovníci silnoproudých staveb si je pojmenovali. Podívejme se na některé typy: jeden se jmenuje Kočka, další typ Delta, Donau, Vertikál, Soudek. Sám nosný stožár – pilíř závěsných zařízení stožáru – má v některých pohledech téměř krajkový ze vzpěr. Samozřejmě, je možné namítnout, že je někde „přesloupováno“. A to je, např. u velkých rozvodn. Bezděčín, Řeporyje a další. Hlavních rozvodn v naší republice je cca 30. Ani hlavní nádraží nevystačí dvoukolejné. Když se naučíme znát typy stožárů a shledávat je zajímavými, bude dobře. Však těch stožárů vedení 400, 220 a 110 kV je u nás 13.900 a vedení přes 4.400 km.

Všem nadzemním vedením, kterých je v naší krajině početně, není ze strany krajinářů věnována žádná pozornost.

- v základní knize Krajinný ráz – Low, Michal (2003) není z 550 stran věnovaná tomuto tématu jediná stránka, jen jedna fotografie na str. 254 je uvedena jako cituji: „zadrátovaná krajina,“ (obrázek z okolí elektrárny Ledvice),
- v knize Vstoupit do krajiny (2004) není o sloupořadích v krajině nic, ačkoli je to kniha pěkná a uvádí 45 kapitol na vše a čekal bych uvedení např. v kapitole Horizont krajiny
- odborná příručka Okraje lesních porostů (2006), přesto že elektrovedení mají tisíce km porostních okrajů není o nich ani zmínky,
- ve výjimečné knize Krajina v České republice (Němec 2007) není na 400 stranách o nadzemním vedení nic, přestože je v krajině nepřehlédnutelné.

Jako neřešené se jeví vztahy mezi nadzemními vedeními a ÚSESy, biokoridory, břehovými porosty; co je nadřazeno? Lesní hospodářské plány a osnovy by asi měly blíže určovat využití ochranných pásem. Legislativa by mohla umožňovat dlouhodobé pronájmy či dokonce prodej těchto ploch s věčným břemenem. Náklady na pravidelné odstraňování stromových náletů by se mohly znatelně snížit využitím např. na:

- pěstování zemědělských energetických plodin,
- produkce nenáročných vytrvalých bylin, sady,
- pronájem včelařům pro vytrvalé medonosné byliny,
- léčivek (andělíka, barvínek, bedrník, černobýl, zlatobýl, zimosráz, vratič, tužebník, třezalka, řepík, řebříček, pelyněk, potměchuť, ostropestřec, divizna, jablečník, janovec, jehlice, kozlík, kručinka, lnice, mydlice, atd.),
- v okrajových ochranných pásech plantáže plodonosných keřů pro komerční účely (bez černý, dřívák, hloh, jalovec, líska, rakytník, řešetlák, vyšlechtěné kultivary malin, ostružin, meruzalky, růže šípkové),

- a což tak zkusit ošetřovanou několikahektarovou plochu pro ohrožené živočichy jako např. sysla.
- cvičiště psů, hippostezky,
- cvičné cyklotrialové plochy,
- Výborné řešení je využití plochy pod elektrovedy pro lesní louky či políčka pro zvěř.

V turistických mapách, nejčastěji KČT 1:50 000, kterých je asi stovka a pokrývá celou ČR, jsou elektrická vedení vyznačena a to většinou i s uvedením napětí. Vedení slouží jako nepřehlédnutelné orientační pomůcka. Lze si všimnout, že vedení vysokého napětí v krajině mírně kličkuje a pokud lze, vždy se lesům vyhýbá a kde nikoliv např. v CHKO Křivoklátsko trasa C420 prochází lesy v dlouhých přímkách.

Na lesních pozemcích v ochranných pásmech elektrovedů nelze připustit stromový růst dřevin. Naproti tomu zde mohou růst keře, jimiž se stanoviště pokryjí před nálety stromových druhů a které se pak musí pravidelně a nákladně odstraňovat.

Podle druhu stanovišť by zde mohl růst:

- rybíz červený, srstka obecná (výška růstu 1,5 m), růže šípková (2 m), trnka obecná 2 – 3 m, janovec metlatý 2,5 m, bez chebdí 2,5 m, zimolez obecný 3 m, v okrajích ochranných pásem by pak mohla růst např.
- líska obecná (6 m), třešeň obecná (4 m), hloh obecný (5 m), čimšiňák stromkový (5 m), brslen evropský (6 m), klokoč zpeřený (5 m), krušina olšová (5 m), řešetlák počistěný (6 m), svída krvavá (4 m), kalina planá (4 m), bez černý (4 m), ptačí zob obecný (3,5 m)

Zavedení těchto keřů by se znamenitě zvýšila druhová pestrost a keře o výšce 4 – 6 m by pak chránily a doplňovaly porostní plášť před průnikem bořivých větrů i před erozí půdy.

Pokud těmito keři ve společenstvech s bylinami by z podstatné části kryl plochu před nálety či zmlazováním stromových druhů, zejména břízy, jívy, borovice, akátu atd. Ale těchto ploch s původními keři bylo nalezeno jen velmi málo. Naproti tomu se vyskytují nepůvodní akátové pařeziny a navíc i v CHKO

Plochy pod elektrovedy by bylo možno při využití dotačních titulů Programu rozvoje venkova (2007 – 2013 EFARD) a pravidel MZe při čerpání příspěvků na vybrané činnosti mysliveckého hospodaření použít pro zakládání, udržování a obnovu zvěřních políček.

V rámci environmentálních programů jsou dotační tituly, které v EU stimulují k ochraně přírody a udržování zachovalé krajiny s konkrétním opatřením uzavírání smluv k titulu BIOPÁSY, tj. pruhové potravní políčko o šíři 6 – 12 m na orné půdě s životností 5 let a každoroční dotací 40 euro/1 ha, to by také bylo pod elektrovedy možné.

Plochy pod elektrovedy činí 28 mil. m². Čištění od vzrůstajících dřevin se provádí v cyklu 3 – 5 let, náklady jsou nemalé. Chybí metodický pokyn orgánů ochrany přírody (na ORP), které postupy jsou přijatelné a které zakázané a je nejednotný výklad. Mnoho na pohled lesních ploch lesních ploch je v katastru nemovitostí vedeno jako jiné (nelesní) plochy. Z celkové plochy PUPFL (pozemky určené pro funkci lesa) činí asi 20%.

Ochranná pásma ve správě ČEPS, tj. vysoké a velmi vysoké napětí, obsahuje jen asi pětinu všech dalších energetických a spojových nadzemních vedení.

Mimo to existují ochranná pásma vedení podzemních produktovodů. Takže problematika ochranných pásem je značně široká.

Kontakt

Ing. Pavel Kyzlík, Mgr. Iva Kubátová
Česká lesnická společnost, Novotného lávka 5, Praha 1

PRÁVNÍ ASPEKTY ÚDRŽBY OCHRANNÉHO PÁSMU VEDENÍ PŘENOSOVÉ SOUSTAVY ČR

JUDr. Imrich KLIMENT
ČEPS, a. s.

- 1) **Právní předpis:** Ústavní zákon č. 1/1993 Sb.
Ústavní zákon č. 2/1993 Sb.
zákon č. 79/1957 Sb., vládní nařízení č. 80/1957 Sb.
zákon č. 222/1994 Sb.
zákon č. 458/2000 Sb.
zákon č. 114/1992 Sb. a prováděcí předpisy
zákon č. 289/1995 Sb. a prováděcí předpisy
- 2) **Právní problematika:** práva a povinnosti všech subjektů práva v ochranném pásmu vedení a při údržbě ochranného pásma.
- 3) **Pojednání o problematice údržby ochranného pásma vedení:**

Ochranné pásmo vedení je právní institut, kterým stát ochraňuje zájem plnicí celospolečenskou funkci obecně označovaný jako „**veřejný zájem**“, který je, obrazně řečeno, povýšen nad individuální zájmy fyzických či právnických osob.

Ochrana tohoto veřejného zájmu je nejčastěji vyjádřena formou ochranného pásma sloužícího k ochraně zařízení, které tuto funkci plní bez ohledu na jeho provozovatele nebo vlastníka (dále jen provozovatel), a ve kterém stát právními předpisy stanoví nejrůznější zákazy a omezení a ukládá povinnost zdržet se určitých činností, či naopak některé činnosti vykonávat zákonem stanoveným způsobem tak, aby nedošlo k ohrožení či poškození tohoto zařízení plnicího funkci veřejného zájmu a byla nepřetržitě zajištěna jeho spolehlivost a bezpečnost. Zatím co pojem „spolehlivost“ **zákon č. 458/2000 Sb., o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích a o změně některých zákonů (energetický zákon)**, ze svého kontextu chápe jako soustavné, bezvadné a bezporuchové fungování tohoto zařízení (vedení), pojem „bezpečné“ zákon přímo v ust. § 46 odst. 1 definuje jako ochranu života, zdraví a majetku, přičemž **odpovědnost** za naplnění obou těchto pojmů je **uložena provozovateli**, k čemuž je nadán určitými, v zákoně přesně vymezenými právy ale současně všem bez rozdílu ukládá v zákoně uvedená omezení a povinnosti. Všechny tyto zákazy a omezení, či zákonem uložené povinnosti v ochranném pásmu platí pro všechny subjekty práva bez výjimky, tedy včetně provozovatele tohoto zařízení.

Institut ochranného pásma vedení a z něho vyplývající zákazy a omezení nesvědčí a ani v minulosti nesvědčila ve prospěch provozovatele zařízení, ale především **ve prospěch samotného veřejného zájmu a jeho ochrany**. Provozovatel zařízení, jimž je veřejný zájem plněn, není **v poměru k ochrannému pásmu** nadán žádnými **zvláštními právy vůči jiným subjektům**. Taková oprávnění a zejména povinnost kontroly dodržování omezení a zákazů z ochranného pásma byla svěřena **Státní energetické inspekci** jako zvláštnímu státnímu orgánu pro dohled nad dodržováním energetického zákona. Pro tuto činnost byl tento orgán vybaven zvláštní kontrolní

pravomocí včetně zahajování a vedení správních řízení za spáchání správních deliktů vyplývajících z energetického zákona a ukládáním sankcí, které jsou příjmem státního rozpočtu. Skutečností, že ochranné pásmo slouží a je zřízeno ve prospěch veřejného zájmu, odpovídá rovněž to, že do účinnosti platného energetického zákona, byly výjimky z ochranného pásma udělovány výhradně správními a výkonnými orgány státu, a to podle zákona č. 79/1957 Sb. to byly stavební úřady a podle zákona č. 222/1994 Sb. to bylo dokonce příslušné ministerstvo.

Provozovatel sice měl a i dnes má, podle ustanovení § 24 odst. 3 písm. g) platného energetického zákona, oprávnění uvést ochranné pásmo do stavu požadovaného zákonem, ale to až v případě, že tak po předchozím upozornění neučiní sám vlastník nemovitosti dotčené tímto pásmem, kterému tato povinnost náleží primárně. Jde tedy o **subsidiární funkci provozovatele**, kterého zákon zmocňuje k tomu, aby tímto jednáním zajistit nápravu protiprávního stavu a aby uvedl existující protiprávní stav do stavu požadovaného zákonem, to vše za podmínek zákony a právními předpisy přesně stanovenými. Obecně podle práva platí, že za tuto subsidiární činnost má provozovatel nárok na náhradu nákladů, které mu takovou činností vznikly, a to z titulu bezdůvodného obohacení, neboť plnil za někoho, kdo podle zákona plnit měl.

Od účinnosti právní úpravy provedené zákonem č. 458/2000 Sb. bylo na provozovatele tohoto zařízení převedeno rovněž právo rozhodovat o udělování výjimek ze zakázaných činností v ochranném pásmu vedení, tak jak jsou uvedeny v ustanovení § 46 odst. 8 energetického zákona. To ovšem v žádném případě nelze pojmát v tom smyslu, že by provozovatel byl oprávněn **vymezit ochranné pásmo vedení jinak, než jak je uvedeno v zákoně**. Prostorové vymezení ochranného pásma (tj. hranice ochranného pásma) je v zákoně stanoveno kogentně a jeho změna může být provedena opět pouze zákonem. Jakýkoliv jiný postup by byl v rozporu se zákonem a s ústavním pořádkem České republiky, a je tedy zcela nepřipustný. I kdyby k tomu došlo, jednalo by se o právní úkon absolutně neplatný. Právo k udělování výjimek, neboli tzv. písemného souhlasu, se dotýká pouze činností uvedených v odst. 8 výše uvedeného ustanovení zákona. Proto polemika o tom, zda při údržbě dochází k rozšiřování původně udržovaného ochranného pásma vedení či nikoliv, která se často vyskytuje mezi provozovatelem a vlastníky dotčených nemovitostí, je právně zcela irelevantní, neboť šíře tohoto pásma zůstává zachována podle zákona, a to bez ohledu na to, zda, jak a v jaké šíři bylo či nebylo ochranné pásmo udržováno. Bylo-li ochranné pásmo vedení udržováno v jiném rozsahu, než jak zákon stanoví, jde čistě o otázku porušení zákona buď ze strany provozovatele nebo vlastníka, avšak bez vlivu na zákonem stanovenou šíři ochranného pásma.

Právní základ ochrany vedení a budoucího ochranného pásma byl v naší legislativě položen již první právní úpravou upravující oblast elektroenergetiky v době soustavné elektrifikace českých zemí, a to **zákonem č. 438/1919 Sb., o státní podpoře při soustavné elektrifikaci**. Tento zákon v § 8 odst. 1 uváděl, že „Všeuzitečným elektrickým podnikům dovoluje se ... odstraňovati překážející stromoví (okleštění)“. V odst. 2. a 3. téhož ustanovení se pak mimo jiné uvádí že: (odst. 2.) „Oklešťování přípustno jest pouze v rozsahu nezbytně nutném ku zřízení a udržování rozvodných sítí a zamezení poruch při provozu“, (odst. 3.) „Před uvedením díla do provozu provede okleštění (čímž se rozumělo i kácení a odstraňování) ... vlastník neb uživatel pozemku ..., a dále zákon uvádí, že „Za provozu díla provádí okleštění v každém případě elektrický podnik v dohodě s vlastníkem neb uživatelem (správou) pozemku. Podnik hradí vždy výlohy s okleštěním spojené“. Ač zákon z této doby ještě nezná pojem ochranného pásma a ani přesně vymezené hranice, z odůvodnění potřebnosti zákona (důvodová zpráva) a ze zápisů projednávání zákona v Národním shromáždění lze jednoznačně dovodit, že existence ochranného pásma byla zahrnuta v pojmu „provádění oklešťování v nezbytném rozsahu“. Tím ale zákon ve vymezení rozsahu údržby nekončí. Samostatný odstavec je věnován ochraně krajiny, a to slovy: „Vedení musí býti provedeno se šetřením krás přírodních a krajinných, historických památek a uměleckých staveb“, které je rozsáhle odůvodněno v důvodové zprávě a písemných materiálech s tím souvisejících.

Je nutné uvést, že výše uvedené hlavní zásady zákona č. 438/1919 Sb. pro údržbu ochranného pásma vedení zůstaly zachovány i **zákonem č. 79/1957 Sb., o výrobě, rozvodu a spotřebě elektřiny (elektrizační zákon)** s obměnami, které si vyžádal rozvoj elektroenergetiky. Zákon zavedl pojem „ochranného pásma vedení“ a prováděcí předpis, vládní nařízení č. 80/1957 Sb., definoval poprvé obsah tohoto pojmu a stanoví jeho hranice podle provozovaných napěťových hladin, a to 15m pro napětí do 110 kV, 20m pro napěťovou hladinu od 110 kV do 220 kV a 25m pro napěťovou hladinu od 220 kV do 380 kV měřeno vodorovně od krajního vodiče po obou stranách vedení. Mimo to se v lesních průsecích zavádí za účelem zajištění přístupu k vedením 4m volný pruh po jedné straně podpěrných bodů, tzv. bezlesí. Tato úprava přesně definuje omezení,

kteřá platí v ochranném pásmu vedení včetně vzrůstu porostů do výšky 3m. Ku podivu **povinnosti vlastníků nebo uživatelů dotčených pozemků** se v porovnání se zákonem č. 438/1919 Sb. téměř **nezměnili**, ač tento zákon pochází z období počátků budování socialismu. **Povinnost údržby** ochranného pásma je i zde **uložena provozovateli vedení a na jeho náklad**. Pouze kácení a odstraňování vzrostlého stromoví, které by mohlo ohrožovat vedení, je povinností vlastníka, ale na náklad energetického podniku. Samozřejmě otázka náhrad za omezení vlastnických práv změň doznala, ale to je jiná kapitola, na kterou zde není čas pro hlubší rozbor. Nutno ještě říci, že i tento zákon v § 31 pamatuje na **přírodu a její ochranu**, a to povinností vyloučit škodlivé vlivy na zemědělské a lesní hospodářství a na přírodní prostředí a ukládá povinnost šetřit chráněné části přírody. Podrobná úprava potom vyplývala z dalších právních předpisů, u lesů zejména ze zákona o lesích a prováděcích předpisů. Praktické dodržování tohoto i dalších ustanovení zákona je již jinou stránkou věci.

Změna společenských poměrů po roce 1989 a poptávka po podnikání i v energetických odvětvích vyvolala i potřebu nové právní úpravy v oblasti energetiky vůbec. Dne 1.1.1995 vstupuje v účinnost nový **zákon č. 222/1994 Sb., o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích a o Státní energetické inspekci**, který na úseku údržby ochranného pásma vedení podstatně **mění zaužívaný způsob údržby, zejména co se týká práv a povinností vlastníka nebo uživatele** dotčeného pozemku **a financování údržby**. Zavádí již shora zmíněnou **subsidiární postavení provozovatele** vedení **při jeho údržbě a primární odpovědnost** za tuto údržbu pokládá na samotného **vlastníka či uživatele**. Jelikož zákon se ani v náznacích nezmiňuje o nákladech za údržbu, lze pouze dovodit, že tyto náklady jdou k tíži těchto subjektů. Nová právní úprava rovněž s účinností od 1.1.1995 **zavádí nové hranice pro ochranná pásma** specifikovaná v ust. § 19 zákona. Pro vedení přenosové soustavy nově platí 12m u vedení 110 kV, 15m u vedení 220 kV a 20m u vedení 400 kV. Zákon v ochranném pásmu vedení zachovává omezený vzrůst porostů do výšky 3m. Podle ust. § 45 odst. 4 však i nadále zůstávají zachována hranice ochranných pásem, která vznikla dle předchozích právních předpisů. V praxi to znamená, že **nové hranice ochranného pásma platí pouze vedení budovaná po datu 1.1.1995**. V platnosti zůstává i zřizování 4m volného pruhu po jedné straně podpěrných bodu vedení. Zákon se již samostatně nijak nezmiňuje o podmínkách ochrany přírody nebo kulturního bohatství. Nejde však o žádnou právní vadu, neboť tato oblast je postižena široce jinými právními předpisy, zejména zákonem č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny a u lesních pozemků zejména zákonem č. 289/1995 Sb., lesním zákonem.

V současné době platný energetický zákon, kterým je **zákon č. 458/2000 Sb., o podmínkách podnikání a výkonu státní správy v energetických odvětvích a o změně některých zákonů (energetický zákon)**, na poli údržby ochranného pásma vedení zachovává v podstatných otázkách **téměř nezměněnou právní úpravu**. Až na rozsáhlejší specifikaci u jednotlivých napěťových hladin (k čemuž v našem případě může docházet pouze ojediněle) hranice ochranných pásem se nemění, avšak i nadále zůstávají zachovány hranice ochranných pásem vzniklé přede dne 1.1.1995. Vzrůst porostů v ochranném pásmu vedení je nadále omezen výškou 3m. Nemění se ani povinnost vlastníka či uživatele v odpovědnosti za jejich údržbu, ani finančních nákladů s tím spojených. V této souvislosti je zde na místě zdůraznit, že naše společnost, ačkoliv ve valné většině případů provádí místo vlastníků či uživatelů dotčených pozemků tuto údržbu vlastními náklady, nikdy v minulosti ale ani v budoucnosti nechce tyto náklady na povinných osobách uplatňovat. Důvodů pro takové jednání je několik, ale není účelné je zde rozebírat. Nově je v zákoně upravena **povinnost provozovatele**, pakliže údržbu provádí, **na svůj náklad provést likvidaci klestu a zbytků po těžbě**. Osobně mám za to, že toto ustanovení zákona je poněkud kontraverzní, zejména pokud platí, že provozovatel je oprávněn náklady za svojí subsidiární činnost uplatňovat po tom, kdo byl k údržbě ochranného pásma povinen primárně, ale vzhledem k již uvedenému, nemá naše společnost ani touto podmínkou žádné těžkosti. Zákon dále vypouští kogentní povinnost ke zřizování 4m volného pruhu po jedné straně podpěrných bodů. Ten se zřizuje pouze v případě, že je takového pruhu potřeba a jeho potřebnost bude objektivně prokazatelná.

Dohled nad dodržováním zákazů a omezení vyplývajících z ochranného pásma zákon svěřuje, jak bylo uvedeno výše, orgánu státní správy, kterou je **Státní energetická inspekce (SEI)**. Z ustanovení § 93 odst. 1 písm. a) energetického zákona vyplývá, že v působnosti SEI je kontrola nad dodržováním energetického zákona a dle odst. 2 téhož ustanovení je nadána vést o zjištěných porušeních zákona řízení a ukládat pokuty za jeho porušení, a to bez rozdílu, zda se jedná o vlastníka či uživatele dotčeného pozemku, jinou osobu nebo provozovatele vedení.

Velmi důležitým aspektem při provádění údržby ochranného pásma vedení je ochrana přírody a krajiny a v našem případě zejména ochrana lesa a lesních pozemků. Chtěl bych Vás na tomto místě ujistit, že naše společnost věnuje otázce ochrany přírody značnou pozornost a úsilí. Pro údržbu ochranných pásem vedení byl u společnosti zpracován rozsáhlý vnitřní předpis pokrývající všechny podstatné otázky ochrany přírody. Tento předpis byl představen a konzultován s orgánem inspekce životního prostředí v Praze. Excesy, ke kterým v minulosti v některých případech došlo, pramenily spíše z nedorozumění nebo nedokonalé znalosti podmínek pro použití a aplikaci některých forem zásahů a někdy také z nejednotného přístupu k použití jednotlivých forem údržby.

Naše společnost zajišťuje údržbu ochranných pásem vedení dodavatelským způsobem k čemuž jsou naši dodavatelé vybíráni ve výběrových řízeních a za přísných kritérií i po stránce jejich odbornosti. Jako jedna z podmínek plnění je přitom přesné a přísné dodržování již zmíněného vnitřního předpisu.

Na závěr nám dovoluji, abychom Vás v krátkosti s tímto předpisem seznámili. Seznámení provede můj kolega Ing. Jiří Steinbauer. Děkuji za pozornost.

JUDr. Kliment Imrich

Seznámení s Pracovním postupem pro údržbu OPV přenosové soustavy.

V rámci seznámení s předpisem seznámení s posláním a úkoly společnosti ČEPS, a.s. a s přenosovou soustavou a její rozsahem.

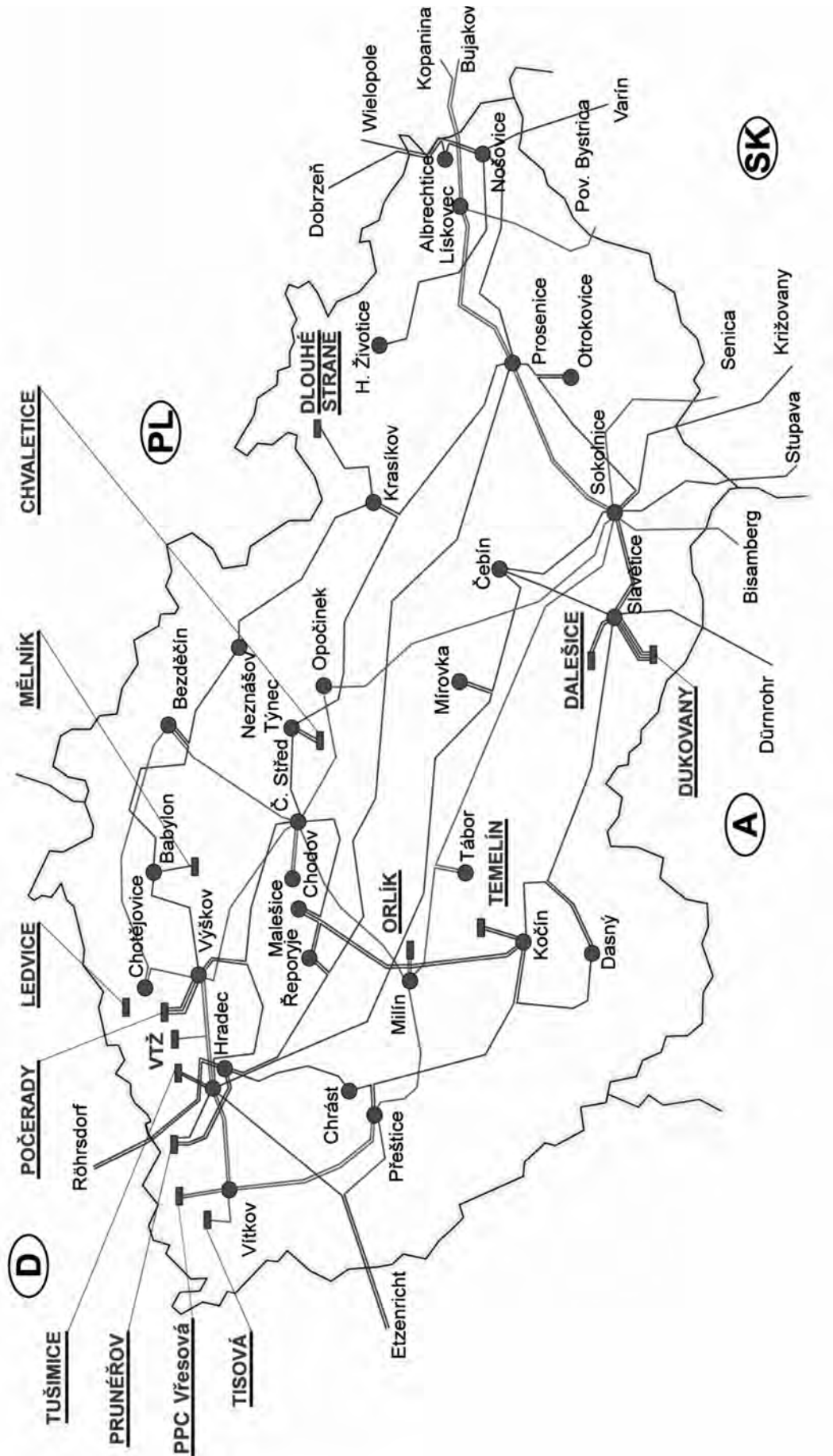
Kontakt

JUDr. Imrich Kliment

ČEPS, a.s., Elektrárenská 774, Praha 10, PSČ 101 52

e-mail: kliment@ceps.cz

Schéma PS v ČR:

Poznámky: